Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1928 ЙИЛ 11 ДЕКАБРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН • № 201 (9697). • 1989 йил 24 октябрь • сешанба • Баҳоси 3 тийин.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлислари тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

21 октябрь куни Тошкентда ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг ўн биринчи сессияси ўз ишини давом эттирди.

Ўзбекистон ССР Давлат тили тўғрисидаги Ўзбекистон ССР Қонуни лойиҳаси ҳақидаги масалани муҳокама қилишда депутатлардан: А. А. Айдарқулов (246-Саноат сайлов округи), Н. И. Кучерский (СССР халқ депутати), А. Орипов (СССР халқ депутати), Г. Ж. Мўминова (233-Усмон Юсупов сайлов округи), О. Ёқубов (СССР халқ депутати), Н. А. Умеров (370-Қумқўрғон сайлов округи), Р. Саидов (383-Шарғун сайлов округи), Н. Л. Романенко (418-Қувасой сайлов округи), И. Юсупов (468-Питнак сайлов округи), Р. А. Сафаров (437-Дзержинский сайлов округи), Р. Ражабов (56-Дўстлик сайлов округи), Тен Хай-Гюн (436-Партия ХХ съезди номли сайлов округи), М. А. Зоидов (272-Чортоқ сайлов округи), З. Усмонов (159-Хўжаобод сайлов округи), Ю. А. Асепков (24-Пролетар сайлов округи) иштирок этдилар.

Сессияда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов нутқ сўзлади.

Олий Советнинг Ўзбекистон ССР Давлат тили тўғрисидаги Қонуни лойиҳаси юзасидан Таҳрир комиссиясининг топшириғига мувофиқ шу комиссия раиси депутат С. О. Азимов нутқ сўзлади.

Республика Олий Совети «Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР Қонунини моддама-модда қабул қилди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. И. Иброҳимов ўз нутқида Ўзбекистон ССР Давлат тили тўғрисидаги Қонун лойиҳасини кучга киритиш тартиби ва муддатларига аниқлик киритиш ҳақида гапирди.

Олий Совет «Ўзбекистон ССРнинг Давлат тили тўғрисида»ги Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Қонунини кучга киритиш тартиби ҳақида» қарор қабул қилди. Ана шу Қонун қабул қилинганлиги муносабати билан Олий Совет Ўзбекистон ССР Конституциясини 75 (прим) модда билан тўлдирди.

Республика Олий Совети Ғ. Ҳ. Қодиров бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан уни Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси вазифасидан озод қилди.

Республика Олий Совети М. М. Мирқосимовни Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси этиб тайинлаш ҳақида қарор қабул қилди.

Сессия Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг составига ва республика Олий Совети баъзи доимий комиссиялари составига ўзгартишлар киритди.

Депутатлар Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг секретари депутат Л. Ш. Бекқулбекованинг республика Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш ҳақидаги докладини тингладилар. Тегишли қонунлар ва қарорлар қабул қилинди.

Республика шаҳарлари ва аҳоли пунктларида тартиб ўрнатиш, интизом ва уюшқоқликни мустаҳкамлаш юзасидан таъсирчан чоралар кўриш зарурлиги ҳақида депутат М. Ҳабибуллаевнинг берган сўровига мазкур сўровни ўрганиш юзасидан ташкил этилган комиссиянинг раиси депутат А. Р. Отажонов жавоб берди.

Шу масала юзасидан тегишли қарор қабул қилинди.

Шу билан ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг ўн биринчи сессияси ўз ишини тамомлади.

КАТТА МЕҲНАТ МАҲСУЛИ

ОБЛАСТИМИЗ ДЕҲҚОНЛАРИ 373 МИНГ ТОННАДАН ОРТИҚ ПАХТА ТОПШИРИБ БЕЛГИЛАНГАН РЕЖАНИ РЕСПУБЛИКАДА БИРИНЧИ БЎЛИБ БАЖАРДИЛАР

ОБЛАСТИМИЗ пахтакорлари КПСС XXVII съезди ва КПСС Марказий Комитетининг бўлиб ўтган Пленумлари қарорларини амалга ошира бориб, об-ҳаво шароити қийин келган бу йилги шароитда ҳам пахтадан мўл ҳосил етиштирдилар. Йиғим-теримни уюшқоқлик билан ўтказиб, 22 октябрда давлатга пахта сотиш юзасидан белгиланган режаларини бажардилар.

Область колхоз ва совхозлари тайёрлов пунктларига 373 минг тоннадан ортиқ пахта етказиб бердилар. Бу ҳосилнинг 302 минг тоннаси машиналарда терилди. Машина теримнинг салмоғи 81 процентдан ошиб кетди.

Пахтакорларнинг меҳнат ғалабасига областнинг ҳамма районлари салмоқли ҳисса қўшдилар. Бугунга келиб Оққўрғон, Бўка, Ўрта Чирчиқ, Ғалаба, Пискент, Чиноз районлари пахта топшириш режасини бажардилар. Бекобод, Коммунистик ва Янгийўл районлари ҳам ўз режаларини адо этиш арафасида турибдилар.

Ўрта Чирчиқ районидаги Ким Пен Хва номли, Оққўрғон районидаги Вотинцев номли, Бўка районидаги Ильич номли, Пискент районидан «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги», Чиноз районидаги «Москва» колхозлари пахта етиштиришнинг илғор технологияси, йиғим-теримда комплекс механизацияни жорий этиб, хўжаликни бошқаришнинг иқтисодий омилларидан фойдаланиб областда биринчилар қатори давлатга пахта сотиш режасини бажардилар. 106 колхоз ва давлат хўжалигидан 66 таси пахта тайёрлаш топшириғини адо этди.

Бўка районидаги Ҳамза номли колхоздан Саодат Гулаҳмедова, Тимирязев номли колхоздан Ражаб Хўжаназаров, Рашид Раззоқов, Коммунистик районидаги Свердлов номли колхоздан Қўрғонбой Дўсеимов, Ғалаба районидаги Димитров номли колхоздан Ким Илларион, Чиноз районидаги Охунбобоев номли колхоздан Раҳмон Шарифбоев, «Москва» колхозидан Раҳим Ёқубов, Ўрта Чирчиқ районидаги Охунбобоев номли колхоздан Турсунбой Эгамбердиев, Худойберди Дадашев сингари ўртоқлар бошлиқ коллективлар ҳар гектардан 35-41 центнердан ҳосил олиб, юқори кўрсаткичларга эришдилар. Терим давом этмоқда.

Область механизаторлари фидокорона меҳнат қилиб терим техникасидан юқори унум билан фойдаландилар. Ҳар бир машинада ўртача 108 тоннадан пахта терилди. Оққўрғон, Ғалаба, Ўрта Чирчиқ районларида эса бу кўрсаткич 117, 115, 112 тоннани ташкил этди. Ғалаба районида умумий тайёрланган пахтанинг 95 проценти машиналар зиммасига тўғри келди.

Бўка районидаги Тимирязев номли колхоздан Ўктам Турсунқулов, «Октябрь 40 йиллиги» колхозидан Сервер Усеинов, Ўрта Чирчиқ районидаги «Ленин йўли» колхозидан Қаршибой Бозорбоев, Охунбобоев номли колхоздан Абдумоннон Аҳмедов, Бекобод районидаги Дзержинский номли колхоздан Мамажон Ғофуров ва бошқа кўпгина механик-ҳайдовчилар машинада 200—260 тоннадан пахта териб бердилар.

Эришилган муваффақиятга колхоз ва совхозларнинг, қишлоқ хўжалиги, тайёрлов органларининг раҳбарлари, мутахассислари катта ҳисса қўшдилар, улар моддий техника ва меҳнат ресурсларини йиғим-теримни уюшқоқлик билан ўтказилишига моҳирона сафарбар этдилар.

Шу кунларда областнинг партия ташкилотлари, совет, қишлоқ хўжалиги органлари, колхоз ва совхозлар барча ташкилотчилик ва сиёсий ишларни қолган пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилини тезроқ йиғиб-териб олишга қаратмоқдалар.

(Областимиз қишлоқ хўжалик меҳнаткашларининг зарбдор меҳнатлари ҳақида ҳикоя қилувчи мақолаларни газетанинг тўртинчи саҳифасида ўқийсиз).

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг

ҚОНУНИ

ЎЗБЕКИСТОН ССР КОНСТИТУЦИЯСИ (АСОСИЙ ҚОНУНИ)ГА ЎЗГАРТИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДА

Социалистик демократияни, халқнинг ўзини-ўзи бошқаришини ривожлантириш, сайлов системасини, халқ депутатлари Советлари ҳамда суд органлари структураси ва фаолиятини такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети Ўзбекистон ССР Конституциясига қуйидаги ўзгартишлар ва қўшимчалар киритишга қарор қилади:

1. «Халқ депутатлари Советларининг системаси ва фаолияти принциплари» деган 9-бобнинг 83, 84, 85, 86 ва 87-моддалари қуйидагича таҳрирда баён қилинсин:

«**83-модда.** Халқ депутатлари Советларининг ваколат муддати — 5 йил.

Халқ депутатлари сайлови давлат ҳокимияти тегишли органлари ваколат муддати тугашидан камида тўрт ой илгари тайинланади.

84-модда. Республика ва маҳаллий аҳамиятга молик энг муҳим масалалар Ўзбекистон ССР Олий Совети, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети ва халқ депутатлари маҳаллий Советлари сессияларида ҳал қилинади ёки улар томонидан умумхалқ овозига қўйилади.

Ўзбекистон ССР, Қорақалпоғистон АССР Олий Советлари ва халқ депутатлари маҳаллий Советлари тегишли Советларнинг раисларини сайлайди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети шаҳар (районга бўйсунувчи шаҳар), посёлка, қишлоқ, овул Советларидан ташқари халқ депутатларининг маҳаллий Советлари ўз президиумларига эгадирлар.

Халқ депутатлари Советлари доимий комиссияларни тузади, ижро қилувчи ва бошқарувчи органлари, шунингдек ўзларига ҳисоб берувчи бошқа органларни тузади.

Халқ депутатлари Советлари сайлаб ёки тайинлаб қўядиган мансабдор шахслар ўз лавозимларини сурункасига икки муддатдан ортиқ эгаллай олмайдилар.

Ҳар қандай мансабдор шахс меҳнат қонунларида кўзда тутилган асослар бўлган тақдирда эгаллаб турган лавозимидан муддатидан олдин озод қилиниши мумкин.

85-модда. Халқ депутатлари Советлари давлат контролини корхоналар, муассасалар ва ташкилотларда меҳнаткашларнинг жамоат контроли билан қўшиб олиб борадиган халқ контроли органларини тузади.

Халқ контроли органлари қонунларнинг, давлат программалари ва топшириқларининг бажарилишини текширади, давлат интизомининг бузилишига, маҳаллийчилик, ишга маҳкамачилик манфаатларини кўзлаб ёндашиш кўринишларига, хўжасизлик ва исрофгарчилик, сансалорлик ва бюрократизмга қарши кураш олиб боради, бошқа назорат органларининг ишини мувофиқлаштириб туради, давлат аппарати структураси ва ишини такомиллаштиришга ёрдам беради.

86-модда. Халқ депутатлари Советлари давлат, хўжалик, ижтимоий-маданий ва миллий қурилишнинг барча соҳаларига бевосита ҳамда ўзи тузадиган органлар орқали раҳбарлик қилади, миллатлараро муносабатларнинг ривожланиши ва уйғунлашувига ёрдам беради, қарорлар қабул қилади, уларнинг ижросини таъминлайди, қарорларнинг амалга оширилишини назорат этади.

87-модда. Халқ депутатлари Советларининг фаолияти масалаларни коллектив бўлиб, эркин, амалий муҳокама қилиш ва ҳал этиш, ошкоралик, ижро қилувчи ва бошқарувчи органларнинг, Советлар тузадиган бошқа органларнинг Советларга ва аҳолига мунтазам ҳисоб бериб туриши, гражданларни уларнинг ишида қатнашишга кенг кўламда жалб этиш асосида қурилади.

Халқ депутатлари Советлари ва улар тузадиган органлар жамоатчилик фикрини ҳисобга олади, умумдавлат ва маҳаллий аҳамиятга молик энг муҳим масалаларни гражданларнинг муҳокамасига қўяди, ўз ишлари ва қабул қилинган қарорлар ҳақида гражданларни мунтазам хабардор этиб туради».

2. «Сайлов системаси» деган 10-бобнинг 88, 89, 93, 94, 95-моддалари қуйидаги таҳрирда баён этилсин.

«**88-модда.** Барча халқ депутатлари Советларига депутатлар сайлови сайлов округлари бўйича умумий, тенг ва тўппа-тўғри сайлов ҳуқуқи асосида, яширин овоз бериш йўли билан ўтказилади.

89-модда. Депутатлар сайлаш умумийдир: Ўзбекистон ССРнинг 18 ёшга тўлган гражданлари сайлаш ҳуқуқига эгадирлар. Ўзбекистон ССРнинг 21 ёшга тўлган граждани Ўзбекистон ССР халқ депутати қилиб, Ўзбекистон ССРнинг 18 ёшга тўлган граждани Ўзбекистон ССР халқ депутатлари маҳаллий Советининг депутати қилиб сайланиши мумкин.

Суд томонидан муомалага лаёқатсиз деб топилган руҳий касалликка чалинган гражданлар, озодликдан маҳрум қилиш жойларида сақланаётган шахслар, шунингдек суд қарори билан мажбурий даволаш жойларига юборилган шахслар сайловда қатнашмайдилар.

Ўзбекистон ССР граждани бир вақтнинг ўзида халқ депутатларининг иккитадан ортиқ Советининг депутати бўлиши мумкин эмас.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари составига кирувчи кишилар, ана шу органларнинг раисларидан ташқари, идораларнинг, маҳаллий Советлар ижроия комитетлари бўлимлари ва бошқармаларининг раҳбарлари ҳамда раҳбарларининг ўринбосарлари, судьялар ва давлат арбитрлари ўзларини тайинлаб ёки сайлаб қўядиган Советнинг депутатлари бўла олмайдилар.

93-модда. Депутатликка номзодлар кўрсатиш ҳуқуқи меҳнат коллективларига, жамоат ташкилотлари, олий ўқув юртлари студентлари билан биргаликда ўқитувчилар ва хизматчилар коллективларига, истиқомат жойларида сайловчилар йиғилишларига ва ҳарбий қисмларда ҳарбий хизматчилар йиғилишларига берилади.

Депутатликка номзодлар сони чекланмайди. Сайловолди йиғилишининг ҳар бир қатнашчиси муҳокама қилиш учун ҳар қандай номзодни, шу жумладан ўз номзодини ҳам таклиф қилиши мумкин.

Сайлов бюллетенига исталганча номзод киритилиши мумкин.

Сайловга тайёргарлик давомида округ сайловчилари вакилларининг конференциялари ўтказилиши мумкин. Бу конференциялар депутатликка номзодларни рўйхатга олиш учун тегишли сайлов комиссияларига тақдим этади.

Халқ депутатлари Советларига сайловга тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш билан боғлиқ харажатлар давлат ҳисобидан бўлади.

94-модда. Халқ депутатлари Советларига депутатлар сайлаш сайлов округлари бўйича ўтказилади. Сайловга тайёргарлик очиқ ва ошкора амалга оширилади.

Халқ депутатлари Советларига сайлов ўтказишни меҳнат коллективлари, жамоат ташкилотлари, олий ўқув юртлари студентлари билан биргаликда ўқитувчилар ва хизматчилар коллективларининг, истиқомат жойларидаги сайловчилар йиғилишлари, ҳарбий қисмлардаги ҳарбий хизматчилар йиғилишларининг вакилларидан, аҳолининг ижтимоий ташаббускор органларидан тузиладиган сайлов комиссиялари таъминлайдилар.

Гражданларга, меҳнат коллективларига ва жамоат ташкилотларига депутатликка номзодларнинг сиёсий, ишчанлик ва шахсий фазилатларини эркин ва ҳар томонлама муҳокама қилиш имконияти, шунингдек йиғилишларда, матбуотда, телевидение, радио орқали номзодни ёқлаб ёки унга қарши ташвиқот ўтказиш ҳуқуқи гарантияланади.

Халқ депутатлари Советларига сайловни ўтказиш тартиби ССР Иттифоқи, Ўзбекистон ССР қонунлари билан, Қорақалпоғистон АССРда эса шунингдек Қорақалпоғистон АССР қонунлари билан белгиланади.

95-модда. Сайловчилар ўз депутатларига наказлар берадилар.

Халқ депутатларининг тегишли Советлари наказларни кўриб чиқадилар, иқтисодий ва социал ривожланиш планларини ишлаб чиқиш ҳамда бюджетни тузишда, шунингдек бошқа масалалар хусусидаги қарорларни тайёрлашда уларни ҳисобга оладилар, наказлар бажарилишини ташкил қиладилар ҳамда улар қандай бажарилаётганидан гражданларни хабардор қилиб турадилар».

3. 12-боб қуйидагича баён этилсин:

«12-боб.

Ўзбекистон ССР Олий Совети

101-модда. Ўзбекистон ССР Давлат ҳокимиятининг олий органи доимий ишлайдиган Ўзбекистон ССР Олий Совети бўлиб, у ўз фаолиятида қонун чиқариш, фармойиш бериш ва назорат қилиш вазифаларини амалга оширади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Ўзбекистон ССР ихтиёрига бериб қўйилган ҳар қандай масалани қараб чиқиш учун қабул қилиш ва ҳал этишга ҳақлидир.

102-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети:

1) Ўзбекистон ССР Конституциясини қабул қилади ва унга ўзгартишлар киритади;

2) Ўзбекистон ССР ихтиёрига берилган миллий-давлат тузилиши масалаларига доир қарорларни қабул қилади;

3) СССР сиёсатининг асосий йўналишларига мувофиқ Ўзбекистон ССР ички ва ташқи сиёсатининг асосий йўналишларини белгилайди;

4) Ўзбекистон ССР маъмурий-территориал тузилиши масалаларини ҳал этиш тартибини белгилайди;

(Давоми иккинчи бетда).

ЯНА ТЎРТ РАЙОН

БЎКА

БУ йил районда баҳорнинг ноқулай келганлиги оқибатида 23100 гектар пахта майдонининг 8000 гектардан ортиғига чигит қайта экилди. Шунга қарамай далаларда мўл ҳосил тўпланди. Район пахтакорлари 20 октябрь куни Ватанга 58200 тоннадан зиёд пахта етказиб бериб, йиллик режани муддатидан илгари бажардилар. Ҳосилнинг асосий қисми юқори навларга топширилди.

Район ғалабасига Ильич номли, «Ленинизм», Тимирязев номли, Ҳамза номли, «Партия XIX съезди», «Партия XX съезди», «Октябрь 40 йиллиги», Мичурин номли, Фрунзе номли, «Коммунизм» ва «Ленинобод» колхозларининг деҳқонлари салмоқли ҳисса қўшдилар. Бу хўжаликларда ҳозиргача йиллик режа 105—116 процентга бажариб қўйилди.

Район меҳнаткашлари қолган ҳосилни ҳам тезроқ териб олиб, давлатга яна 1800 тонна пахта топширишга, ялпи ҳосилни 60 минг тоннадан оширишга аҳд қилишди.

ЧИНОЗ

ЧИНОЗЛИКЛАР ҳам режаларини бажаришди. Қабул пунктларига ҳозиргача пландаги 26700 тонна ўрнига 27000 тоннадан ортиқ пахта топширилди. Бу ҳосилнинг 18,5 минг тоннаси машиналарда терилди.

Район муваффақиятига «Москва», К. Маркс номли, Навоий номли ва «Октябрь 40 йиллиги» колхозларининг пахтакорлари салмоқли ҳисса қўшдилар. Бу хўжаликларда ҳосилнинг асосий қисми машиналарда йиғилди ва юқори навларга сотилди.

Охунбобоев номли колхознинг А. Нортоев, К. Маркс номли колхознинг Б. Умаров, «Москва» колхозининг Ҳ. Расулов сингари тажрибали пахта усталари бошчилик қилаётган бригадаларнинг коллективлари ҳар гектар ердан 39—40 центнердан ошириб пахта топшириб ўрнак бўлдилар.

Район деҳқонлари йиғим-теримни давом эттиришмоқда. Улар ўз имкониятларини ҳисоблаб жами ҳосилни 28 минг тоннадан оширишга сўз бердилар.

ҒАЛАБА

1989 йил ғалабаликлар учун ниҳоятда мураккаб келди. Мавжуд 16900 гектар ердаги чигит тўлиқ қайта экилди. Деҳқонлар парваришга зўр бердилар. Барча агротехника тадбирларини маромида ўтказдилар. Ана шу фидокорона қилинган меҳнатлар эвазига далаларда мўл ҳосил етказилди. Ғўза барги сифатли тўктирилди. Машиналар энг қулай муддатларда далага олиб чиқилди. Терим агрегатларидан унумли фойдаланиш ҳисобига ўн кун давомида йиллик режанинг 5-7 фоизидан ошириб пахта тайёрланди. 18 иш кунидаёқ йиллик режа бажарилди. Давлатга 47800 тоннадан ортиқ хом ашё етказиб берилди. Бу ҳосилнинг 95 фоизи биринчи ва иккинчи навларга сотилди.

Бугунги муваффақиятга механизаторлар қўшган ҳиссани алоҳида айтиб ўтиш керак. Улар шу кунгача йиғиштириб олинган ҳосилнинг 95 фоизини машиналар бункеридан тўкишди. М. Исабеков, Т. Маденов, А. Маликов, Т. Давронов, А. Лисин, А. Ан, сингари механизаторлар мавсумда 150—200 тоннадан пахта териб, барчага ўрнак бўлдилар.

Район далаларида пахта йиғим-терими юқори суръатларда давом эттирилмоқда. Деҳқонлар қабул пунктларига яна 3 минг тонна пахта топшириб, ҳосилдорликни гектар бошига 30 центнерга етказишни режалашди.

ПИСКЕНТ

МЕҲНАТНИ ташкил этишнинг бригада, оила ва звено ҳамда ижара пудрати имкониятларини район деҳқонлари амалда исботладилар. Ишнинг бу усулига биринчилардан бўлиб ўтган «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» колхози, «Пискент» совхози, «Гулистон», Свердлов номли ва Охунбобоев номли колхозларнинг пахтакорлари далаларда мўл ҳосил етиштириб, бугунги муваффақиятга салмоқли ҳисса қўшдилар.

Район бўйича қабул пунктларига жўнатилган пахта 39600 тоннадан ошиб кетди. Шуниси диққатга сазоворки, бу ҳосилнинг 28 минг тоннадан ортиғи машиналар ёрдамида териб олинди. Сўнгги уч йил ичида биринчи марта районда машина терими режаси бажарилди.

Маррага етилган кунда йиллик режаларини қисқа фурсатда бажариб, ишни қойил қилган Свердлов номли колхознинг Абдусаттор Соатов бошлиқ оилавий звено, «Гулистон» колхозининг Усмонқул Эшматов, «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» колхозининг Абдуғани Нишонов, Охунбобоев номли колхознинг Зайнаб Маҳмудова ўртоқлар бошчилик қилаётган бригадаларини алоҳида тилга олиб ўтиш керак. Бу коллективларда ҳозирнинг ўзидаёқ ҳар гектар ердан 32—35 центнердан пахта йиғиштириб олинди.

Район пахтакорлари мажбурият ҳисобига пахта топширишни давом эттирмоқдалар.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг

ҚАРОРИ

ЎРТОҚ М. М. МИРҚОСИМОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ РАИСИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

Ўртоқ Мираҳмад Мирҳожиевич Мирқосимов Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси этиб тайинлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1989 йил 21 октябрь.

ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ РАИСИ

Мираҳмад Мирҳожиевич МИРҚОСИМОВ

1941 йилда хизматчи оиласида туғилган, ўзбек, 1967 йилдан КПСС аъзоси, олий маълумотли, Тошкент политехника институтини тамомлаган, инженер-механик.

Меҳнат фаолиятини 1962 йилда «Герметик» технология ва машинасозлик конструкторлик бюросида инженерликдан бошлади, сўнгра ўша ернинг ўзида лаборатория бошлиғи, етакчи инженер, технология бўлимининг бошлиғи бўлиб ишлади. 1973 йилда у партия ишига кўтарилади: Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аппаратида инструктор, оғир саноат ва машинасозлик бўлимининг сектор мудири бўлиб ишлади, сўнгра эса Тошкент область партия комитетининг оғир саноат бўлимига мудир бўлди. 1984 йилда у Олмалиқ шаҳар партия комитетининг биринчи секретари, 1986 йилда эса Хоразм область партия комитетининг биринчи секретари қилиб сайланди. 1988 йилнинг сентябридан М. М. Мирқосимов пойтахт область партия ташкилотига бошчилик қилмоқда.

СССР халқ депутати, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг аъзоси. Меҳнат Қизил Байроқ, «Ҳурмат Белгиси» орденлари, медаль билан тақдирланган.

ТЕРИМ КУНДАЛИГИ

ОБЛАСТИМИЗ РАЙОНЛАРИДА ПАХТА ТАЙЁРЛАШНИНГ БОРИШИ ТЎҒРИСИДА 23 ОКТЯБРГАЧА БЎЛГАН

МАЪЛУМОТ

(планга нисбатан процент ҳисобида).

Биринчи устун — районлар; иккинчи устун — бир кунда тайёрлангани; учинчи устун — мавсум бошидан буён; тўртинчи устун — машина терими — бир кунлик; бешинчи устун — мавсум бошидан буён.

ЎРТА ЧИРЧИҚ	0,80	104,81	0,59	124,69
ҒАЛАБА	1,57	102,33	1,79	122,90
ОҚҚЎРҒОН	0,65	102,22	0,59	117,24
БЎКА	0,84	102,20	0,75	118,76
ЧИНОЗ	1,49	102,14	1,79	96,74
ПИСКЕНТ	0,70	101,01	0,56	104,84
Коммунистик	1,08	97,22	0,53	114,65
Бекобод	1,02	96,86	0,77	96,91
Янгийўл	2,10	93,14	1,97	87,95
Область бўйича:	1,06	100,46	0,97	111,20

ХУШ КЕЛИБСИЗ, СИБИРЛИК МЕҲМОНЛАР!

КЕЧА Тошкентга Тюмень области маданияти кунларининг қатнашчилари — мамлакатимизга танилган профессионал ва ижодий коллективлар келди. Делегация составида ёзувчилар, рассомлар, танқидчилар, публицистлар ҳам бор.

Дўстларимизнинг Ўзбекистонга келиши жавоб ташрифидир. Улар Тошкент вилояти ва районлари меҳнаткашлари ҳузурида ўз санъатларини намойиш этишади, турли кўргазмалар ишлаб туради.

Делегацияга Тюмень область партия комитетининг биринчи секретари Г. П. Богомяков бошчилик қилмоқда.

Аэропортда меҳмонларни Тошкент шаҳри ва вилояти меҳнаткашларининг вакиллари кутиб олдилар.

ЎЗБЕКИСТОН ССР КОНСТИТУЦИЯСИ (АСОСИЙ ҚОНУНИ)ГА ЎЗГАРТИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

5) Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловини тайинлайди ҳамда Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловини ўтказувчи Марказий сайлов комиссиясининг составини тасдиқлайди;

6) халқ депутатлари маҳаллий Советларига сайловни ва район (шаҳар) халқ судларининг халқ маслаҳатчилари сайловини тайинлайди;

7) Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раисини ва Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг биринчи ўринбосарини сайлайди;

8) Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раисини тайинлайди, унинг тақдимига мувофиқ Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг составини тасдиқлайди, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг составига ўзгартишлар киритади; Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг таклифига мувофиқ Ўзбекистон ССР министрликларини ҳамда давлат комитетларини тузади ва тугатади;

9) Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитетини, Ўзбекистон ССР Олий судини, шунингдек область ва Тошкент шаҳар судларининг судьяларини сайлайди, Ўзбекистон ССР Бош давлат арбитрини тайинлайди, Ўзбекистон ССР Давлат арбитражи коллегиясини тасдиқлайди;

10) Ўзбекистон ССРнинг Конституцион назорат комитетини сайлайди;

11) Ўзи тузадиган ёки сайлайдиган органларнинг, шунингдек ўзи тайинлайдиган ёки сайлайдиган мансабдор шахсларнинг ҳисоботларини мунтазам тинглаб боради;

12) Бутун Ўзбекистон ССР территориясида Ўзбекистон ССР ихтиёрига берилган масалалар қонун йўли билан бир хилда тартибга солинишини таъминлайди;

13) Мулкчилик муносабатларини халқ хўжалиги ва социал-маданий қурилишни бошқаришни ташкил этишни, бюджет-молия системасини, меҳнатга ҳақ тўлаш, нарх белгилашни, солиқ солишни, атроф муҳитни муҳофаза қилишни ва табиий ресурслардан фойдаланишни, гражданларнинг конституцион ҳуқуқлари, эркинликлари ва бурчларини амалга ошириш тартибини, шунингдек бошқа ижтимоий муносабатларни Ўзбекистон ССРнинг ҳуқуқ доирасида қонун йўли билан тартибга солиб туради;

14) Халқ депутатлари маҳаллий Советларининг фаолиятини йўлга солиб туради, маҳаллий ўз-ўзини бошқаришни ривожлантиришга ва мустаҳкамлашга кўмаклашади;

15) Ўзбекистон ССР қонунларини талқин этади;

16) Давлат ҳокимияти ва бошқарувининг республика ҳамда маҳаллий органларини тузиш ва улар фаолиятининг тартибини белгилайди, Қорақалпоғистон АССР территориясида жойлашган органлар бундан мустаснодир, буларни сақлаб туриш учун харажатларни белгилайди. Республика жамоат ташкилотларининг ва ижтимоий ташаббускор органларнинг ҳуқуқий статусини аниқлаб беради;

17) Ўзбекистон ССР иқтисодий ва социал ривожлантириш давлат планларини ва энг муҳим республика программаларини тасдиқлайди; Ўзбекистон ССР давлат бюджетини тасдиқлайди, план ва бюджет қандай бажарилаётганлигини назорат қилади, уларнинг бажарилиши тўғрисида ҳисоботларни тасдиқлайди; зарур бўлган тақдирда план ва бюджетга ўзгартишлар киритади;

18) Ўзбекистон ССРнинг халқаро шартномаларини ратификация ва денонсация қилади;

19) Ўзбекистон ССР Давлат мукофотларини таъсис этади;

20) Амнистия тўғрисида республика ҳужжатларини чиқаради;

21) Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонлари ва қарорларини, Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг фармойишларини, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг қарорлари ва фармойишларини бекор қилади;

22) Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советининг қарорлари ва фармойишлари, шунингдек халқ депутатлари область, Тошкент шаҳар Советларининг қарорлари қонунга мос келмаган тақдирда уларни бекор қилади;

23) Ўзбекистон ССР ихтиёрига берилган бошқа масалаларни ҳал қилади.

103-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети қонунлар ва қарорлар қабул қилади. Ўзбекистон ССР қонунлари Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан ёки Ўзбекистон ССР Олий Советининг қарорига мувофиқ ўтказиладиган халқ овоз бериши (референдум) йўли билан қабул қилинади.

104-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети сайловчилар сони тенг бўлган сайлов округлари бўйича сайланади ва 500 нафар Ўзбекистон ССР халқ депутатидан иборат бўлади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети ўзи сайлайдиган мандат комиссиясининг тақдимига мувофиқ Ўзбекистон ССР халқ депутатларининг ваколатини тўғри деб топиш ҳақида, сайлов тўғрисидаги қонун бузилган тақдирда эса айрим депутатларнинг сайланишини ҳақиқий эмас, деб топиш ҳақида қарор қабул қилади.

105-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан бир йилда камида уч марта навбатдаги сессияга чақирилади.

Навбатдан ташқари сессиялар Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан ўз ташаббуси билан ёки Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг, Қорақалпоғистон АССР ўз давлат ҳокимиятининг олий органи орқали киритган таклифга мувофиқ, ёки Ўзбекистон ССР Олий Совети составининг камида учдан бир қисми ташаббусига биноан чақирилади.

Сайловдан кейинги Ўзбекистон ССР Олий Советининг биринчи мажлисини Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси сайлангунга қадар Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловини ўтказувчи Марказий сайлов комиссиясининг Раиси олиб боради. Мажлиснинг кейинги олиб борилиш тартиби Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан белгиланади.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг сессияси Олий Совет мажлисларидан, шунингдек, ана шу мажлислар ўртасидаги даврда ўтказиладиган Ўзбекистон ССР Олий Совети доимий комиссиялари ва бошқа комиссияларининг мажлисларидан иборатдир.

Сессия Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлисида очилади ва ёпилади.

106-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети биринчи мажлисга сайловдан кейин икки ойдан кечиктирмай олдинги чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан чақирилади.

Ваколат муддати тугагач, Ўзбекистон ССР Олий Совети янги чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Совети иш бошлагунга қадар ўз ваколатини сақлаб қолади.

107-модда. Ўзбекистон ССР Олий Советида қонун лойиҳалари таклиф этиш ҳуқуқига Ўзбекистон ССР халқ депутатлари, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми, Ўзбекистон ССР Олий Советининг Раиси, Ўзбекистон ССР конституцион назорат комитети, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Қорақалпоғистон Автоном Республикаси ўз давлат ҳокимиятининг олий органи орқали, Ўзбекистон ССР Олий Советининг доимий комиссиялари ва бошқа комиссиялари, Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитети, Ўзбекистон ССР Олий суди, Ўзбекистон ССР прокурори, Ўзбекистон ССРнинг бош давлат арбитри эгадирлар.

Жамоат ташкилотлари ўзларининг республика органлари орқали ва Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ҳам қонун лойиҳалари таклиф қилиш ҳуқуқига эгадир.

108-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети қараб чиқиш учун киритилган қонунларнинг лойиҳалари ва бошқа масалалар унинг мажлисларида муҳокама этилади.

Зарур ҳолларда қонун лойиҳаси ёки тегишли масала дастлабки суратда ёҳуд қўшимча тарзда қараб чиқиш учун бир ёки бир неча комиссияга топширилиши мумкин.

Агар Ўзбекистон ССР қонунларини, Ўзбекистон ССР Олий Советининг қарорлари ва бошқа ҳужжатларини ёқлаб Ўзбекистон ССР халқ депутатлари умумий сонининг кўпчилиги овоз берган тақдирда улар қабул қилинган, деб ҳисобланади.

Қонунларнинг лойиҳалари ҳамда давлат ҳаётига тааллуқли бошқа муҳим масалалар Ўзбекистон ССР Олий Советининг ташаббуси билан ёки Қорақалпоғистон АССР давлат ҳокимияти олий органи орқали киритган таклиф асосида Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан қабул қилинган қарор билан халқ муҳокамасига қўйилиши мумкин.

109-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Ўзбекистон ССР Олий Советига ҳисоб берадиган, Ўзбекистон ССР Олий Советининг ишини ташкил этишни таъминлайдиган ҳамда Ўзбекистон ССР Конституциясида ва Ўзбекистон ССР қонунларида кўзда тутилган доирада бошқа ваколатларни амалга оширадиган органдир.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми составига лавозимига кўра қуйидагилар киради: Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси, Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг биринчи ўринбосари, Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг ўринбосари— Қорақалпоғис АССР Олий Совети Раиси, Ўзбекистон ССР халқ контроли комитетининг раиси, Ўзбекистон ССР Олий Совети доимий комиссияларининг раислари.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумига Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси бошчилик қилади.

110-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми:

1) Ўзбекистон ССР Олий Совети сессияларини чақиради;

2) Ўзбекистон ССР Олий Совети сессияларига тайёргарликни уюштиради;

3) Ўзбекистон ССР Олий Совети доимий комиссиялари фаолиятини мувофиқлаштириб туради;

4) Ўзбекистон ССР халқ депутатларига ўз ваколатларини амалга оширишда ёрдам беради ва уларни зарур ахборотлар билан таъминлайди;

5) Ўзбекистон ССР Конституциясига риоя этилиши юзасидан назоратни амалга оширади ва Қорақалпоғистон АССР Конституцияси ва қонунларининг ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР Конституциялари ва қонунларига мувофиқ бўлишини таъминлайди;

6) Халқ овоз бериши (референдумлар) тайёрлаш ва ўтказишни, шунингдек Ўзбекистон ССР қонунлари лойиҳаларини ва давлат ҳаётининг бошқа муҳим масалаларига оид лойиҳаларни умумхалқ муҳокамасига тайёрлаш ва ўтказишни ташкил этади;

7) Ўзбекистон ССРнинг фахрий унвонларини беради; Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиқлари билан мукофотлайди;

8) Ўзбекистон ССР гражданлигига қабул қилади, бошпана бериш масалаларини ҳал қилади;

9) Ўзбекистон ССР судлари ҳукм қилган гражданларни афв этади;

10) Ўзбекистон ССРнинг чет давлатлардаги ва халқаро ташкилотлар ҳузуридаги дипломатик вакилларини тайинлайди ва чақириб олади;

11) Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ҳузуридаги чет давлатлар дипломатик вакилларининг ишонч ёрлиқларини ва чақириб олиш ёрлиқларини қабул қилади;

12) СССРни ҳимоя қилиш ва СССР гражданларининг хавфсизлигини муҳофаза этиш манфаатларини кўзлаб Ўзбекистон ССР территориясида ҳарбий ҳолат ёки фавқулодда ҳолат эълон қилиниши масалаларини СССР Олий Совети Президиумида кўриб чиқишда иштирок этади;

13) Областларнинг чегаралар ва районларга бўлинишини белгилайди ва ўзгартиради, областларда районлар, шаҳарлар, шаҳарлардаги районлар, шаҳар посёлкалари, қишлоқлар тузади, шаҳарларнинг бўйсунишини белгилайди, районлар, шаҳарлар, шаҳарлардаги районлар, шаҳар посёлкалари, қишлоқлар ва бошқа аҳоли пунктларининг номини ўзгартиради;

14) Ўзбекистон ССР қонунлари ва Ўзбекистон ССР Олий Совети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми, Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси қабул қилган бошқа актларни ўзбек ва рус тилларида, Қорақалпоғистон АССР учун эса қорақалпоқ тилида ҳам эълон қилади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми фармонлар чиқаради ва қарорлар қабул қилади.

111-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси Ўзбекистон ССРдаги олий мансабдор шахсдир ва ССР Иттифоқида ва халқаро муносабатларда Ўзбекистон ССР номидан иш юритади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси, Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан Ўзбекистон ССР халқ депутатлари орасидан яширин овоз бериш йўли билан беш йил муддатга ва сурункасига кўпи билан икки муддатга сайланади. У исталган вақтда яширин овоз бериш йўли билан Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан чақириб олиниши мумкин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси Ўзбекистон ССР Олий Советига ҳисоб беради.

112-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси:

1) Ўзбекистон ССР Олий Совети кўриб чиқиши лозим бўлган масалаларни тайёрлашга умумий раҳбарлик қилади, Ўзбекистон ССР Олий Совети мажлисларига раҳбарлик қилади ва унинг ички тартибини бошқаради, Ўзбекистон ССР қонунлари ва Ўзбекистон ССР Олий Совети ҳамда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қабул қилган бошқа актларни имзолайди;

2) Ўзбекистон ССР Олий Советига республикадаги ишларнинг аҳволи тўғрисида ва бошқа муҳим масалалар хусусида докладлар тақдим этади;

3) Ўзбекистон ССР Олий Советига Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг биринчи ўринбосари лавозимига сайлаш учун номзод тақдим этади, шунингдек Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитетининг шахсий состави тўғрисида таклифлар киритади;

4) Ўзбекистон ССР Олий Советига Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси, Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитети раиси, Ўзбекистон ССР Олий суди раиси, Ўзбекистон ССР Бош давлат арбитри лавозимларига тайинлаш ёки сайлаш учун номзодларни тақдим этади;

5) музокаралар олиб боради ва Ўзбекистон ССРнинг халқаро шартномаларини имзолайди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси фармойишлар чиқаради.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг биринчи ўринбосари ва Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг ўринбосари Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси берган ваколатга кўра унинг айрим вазифаларини бажарадилар ва Раис ҳозир бўлмаган ҳолларда ёки у ўз бурчларини бажариши имконияти бўлмаган тақдирда унинг ўрнига иш олиб борадилар.

113-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети қонун лойиҳасига оид ишларни юритиш, Ўзбекистон ССР Олий Советига тааллуқли бўлган масалаларни дастлабки тарзда кўриб чиқиш ва тайёрлаш учун, шунингдек Ўзбекистон ССР қонунлари ва Ўзбекистон ССР Олий Советининг бошқа қарорларини амалга оширишга ёрдам бериш, давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятини назорат қилиш учун депутатлар орасидан доимий комиссиялар сайлайди.

Ўзбекистон ССР Олий Совети, ўзи зарур деб топган ҳолларда ҳар қандай масала хусусида тергов, ревизия комиссиялари ва бошқа комиссияларни тузади.

114-модда. Ўзбекистон ССР Қонунлари ва Ўзбекистон ССР Олий Советининг бошқа қарорлари одатда ушбу қонунлар ва қарорларнинг лойиҳалари Ўзбекистон ССР Олий Советининг доимий комиссияларида дастлабки тарзда муҳокама этилгандан кейин қабул қилинади.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети составидаги Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитети, Ўзбекистон ССР Олий суди, шунингдек Ўзбекистон ССР давлат арбитражи коллегиясидаги мансабдор шахсларни тайинлаш ва сайлаш, ҳукумат томонидан тайёрланган планлар, Ўзбекистон ССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг энг муҳим республика программалари, Ўзбекистон ССРнинг давлат бюджети, шунингдек тасдиқланган план, бюджет, комплекс программаларини ўзгартириш тўғрисидаги таклифлар Ўзбекистон ССР Олий Совети тегишли доимий комиссияларининг хулосалари мавжуд бўлгандагина тасдиқланади.

Барча давлат ва жамоат органлари, ташкилотлар ва мансабдор шахслар Ўзбекистон ССР Олий Совети комиссияларининг талабларини бажаришлари, уларга зарур бўлган материаллар ва ҳужжатларни беришлари шарт.

Комиссияларнинг тавсияномаларини давлат ва жамоат органлари, муассасалар ва ташкилотлар албатта кўриб чиқишлари керак. Кўриб чиқиш натижалари ва қабул қилинган тадбирлар ҳақида комиссияларга улар белгилаган муддатда хабар берилиши лозим.

115-модда. Ўзбекистон ССР халқ депутати Ўзбекистон ССР Олий Советининг сессияларида Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисига, Ўзбекистон ССР Министрлар Советига, Ўзбекистон ССР Олий Совети тузган ёки сайлаган бошқа органларнинг раҳбарларига, шунингдек, Ўзбекистон ССР территориясида жойлашган, умумиттифоққа бўйсунувчи ишлаб чиқариш бирлашмалари, корхоналар ва ташкилотларнинг раҳбарларига Ўзбекистон ССР ихтиёрига берилган масалалар хусусида сўров билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эгадир. Сўров берилган орган ёки мансабдор шахс Ўзбекистон ССР Олий Советининг мазкур сессиясида узоғи билан уч кун ичида оғзаки ёки ёзма жавоб бериши шарт.

Ўзбекистон ССР халқ депутатлари, Ўзбекистон ССР Олий Советида, унинг комиссияларида, шунингдек аҳоли ўртасида депутатлик фаолиятини амалга ошириш учун зарур бўлган муайян муддатга хизмат ёки ишлаб чиқариш бурчларини бажаришдан озод этиладилар. Зарур бўлиб қолганида депутат Ўзбекистон ССР Олий Советидаги ўзининг бутун ваколати даврида хизмат ёки ишлаб чиқариш бурчларини бажаришдан озод этилиши мумкин.

Ўзбекистон ССР халқ депутати Ўзбекистон ССР Олий Советининг розилигисиз, Олий Совет сессиялари ўртасидаги даврда эса Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг розилигисиз жиноий жавобгарликка тортилиши, қамоққа олиниши ёки суд йўли билан белгиланадиган тартибда маъмурий жазо чораларига тортилиши мумкин эмас.

116-модда. Ўзбекистон ССР конституцион назорат комитети Ўзбекистон ССР Олий Совети сиёсат ва ҳуқуқ соҳасидаги мутахассислардан ўн йил муддатга раис, раиснинг ўринбосари ва комитетнинг 9 аъзосидан, шу жумладан Қорақалпоғистон АССР вакилидан иборат составда сайлайди.

Ўзбекистон ССР конституцион назорат комитетига сайланган шахслар айни вақтда қабул қиладиган ҳужжатларини комитет назорат этадиган органлар составига кира олмайдилар.

Ўзбекистон ССР конституцион назорат комитетига сайланган шахслар ўз вазифаларини адо этиш чоғида мустақилдирлар ва фақат Ўзбекистон ССР Конституциясига бўйсунадилар.

Ўзбекистон ССР Конституцион назорат комитети:

1) ўз ташаббуси билан ёки Ўзбекистон ССР Олий Советининг топшириғига кўра Ўзбекистон ССР Олий Советига Ўзбекистон ССР Олий Совети кўриб чиқиши лозим бўлган Ўзбекистон қонунлари лойиҳаларининг Ўзбекистон ССР Конституциясига мувофиқлиги ёки мувофиқ эмаслиги тўғрисида хулосалар тақдим этади;

2) ўз ташаббуси билан, Ўзбекистон ССР Олий Советининг топшириғига кўра ёки Қорақалпоғистон АССР давлат ҳокимияти олий органининг таклифига кўра Ўзбекистон ССР Олий Советига Ўзбекистон ССР Олий Совети тегишли актларининг, шунингдек ушбу органлар актлари лойиҳаларининг ССР Иттифоқи, Ўзбекистон ССР Конституцияларига ҳамда ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР қонунларига мувофиқлиги ёки мувофиқ эмаслиги тўғрисида хулосалар тақдим этади;

3) Қорақалпоғистон АССР Конституцияси ва қонунларининг, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ва Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети қарорлари ва фармойишларининг, халқ депутатлари маҳаллий Советлари қарорларининг Ўзбекистон ССР Конституцияси ва Ўзбекистон ССР қонунларига мувофиқлигини кузатиб боради;

4) ўз ташаббуси билан, Ўзбекистон ССР Олий Советининг топшириғига кўра ёки Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми, Ўзбекистон ССР Олий Совети Раиси, Ўзбекистон ССР Олий Совети доимий комиссиялари, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети, Қорақалпоғистон АССР давлат ҳокимияти олий органи таклифларига кўра бошқа давлат органлари ва жамоат ташкилотлари актларининг Ўзбекистон ССР конституцияларига ҳамда Ўзбекистон ССР қонунларига мувофиқлиги ёки мувофиқ эмаслиги тўғрисида хулосалар беради.

Ўзбекистон ССР конституцион назорат комитети актнинг ёки мазкур акт айрим қоидаларининг Ўзбекистон ССР конституцияларига ва Ўзбекистон ССР қонунларига зидлигини аниқлаганида актни эълон қилган органга йўл қўйилган камчиликни тузатиш учун ўз хулосасини юборади. Комитет томонидан шундай хулосанинг қабул қилиниши ва Ўзбекистон ССР конституциясига ва Ўзбекистон ССР қонунига зид бўлган акт ёки мазкур акт айрим қоидаларининг ижро этилишини тўхтатиб қўяди.

Ўзбекистон ССР конституцион назорат комитети Ўзбекистон ССР Олий Совети ёки Ўзбекистон ССР Министрлар Советига уларга бўйсунган органлар ёки мансабдор шахсларнинг актлари Ўзбекистон ССР Конституциясига ва Ўзбекистон ССР қонунига зид бўлгани учун уларни бекор қилиш тўғрисида тақдимнома киритиш ҳуқуқига эгадир.

Ўзбекистон ССР конституцион назорат комитетини ташкил этиш ва мазкур комитет фаолияти тартиби қонун билан белгиланади.

117-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети ўзига бўйсунган барча давлат органларининг фаолияти устидан назоратни амалга оширади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети республикадаги халқ контроли органлари системасига бошчилик қилаётган Ўзбекистон ССР Халқ контроли комитети фаолиятини бошқариб туради.

Халқ назорати органларини ташкил этиш ва улар фаолиятининг тартиби Ўзбекистон ССРнинг Халқ контроли тўғрисидаги қонуни билан белгиланади.

118-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети ва унинг органлари фаолият тартиби Ўзбекистон ССР Олий Советининг регламенти ва Ўзбекистон ССР Конституцияси асосида чиқариладиган Ўзбекистон ССРнинг бошқа қонунлари билан белгиланади.

4) «Суд ва арбитраж» деган 20-бобнинг 163, 164, 166-моддалари қуйидагича янги таҳрирда баён этилсин:

163-модда. Ўзбекистон ССРда ҳамма судлар судьяларни ва халқ маслаҳатчиларини сайлаш асосида тузилади.

Район (шаҳар) халқ судларининг халқ судьялари халқ депутатлари тегишли юқори Советлари томонидан сайланади.

Ўзбекистон ССР Олий судининг судьялари, область судларининг судьялари ва Тошкент шаҳар судининг судьялари Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан сайланади.

Қорақалпоғистон АССР Олий судининг судьялари ва Қорақалпоғистон АССР территориясидаги район (шаҳар) халқ судларининг халқ судьялари Қорақалпоғистон АССР Олий Совети томонидан сайланади.

Район (шаҳар) халқ судларининг халқ маслаҳатчилари истиқомат жойларидаги ёки иш жойидаги гражданларнинг йиғилишларида очиқ овоз бериш йўли билан сайланади. Юқори судларнинг халқ маслаҳатчилари эса халқ депутатлари тегишли Советлари томонидан сайланади.

Барча судларнинг судьялари ўн йил муддатга сайланади. Барча судларнинг халқ маслаҳатчилари беш йил муддатга сайланади. Судьялар ва халқ маслаҳатчилари ўзларини сайлаган органлар ёки сайловчилар олдида жавобгардирлар, улар ҳузурида ҳисоб берадилар ва шу органлар ёки сайловчилар томонидан қонунда белгиланган тартибда чақириб олинишлари мумкин.

164-модда. Ўзбекистон ССР Олий суди Ўзбекистон ССРнинг Олий суд органидир ва Ўзбекистон ССР судлари суд фаолияти устидан белгиланган доирада назоратни амалга оширади.

Ўзбекистон ССР Олий суди раисдан, унинг ўринбосарлари, аъзолари ва халқ маслаҳатчиларидан иборат.

166-модда. Судьялар ва халқ маслаҳатчилари мустақилдирлар ва фақат қонунга бўйсунадилар.

Судьялар ва халқ маслаҳатчиларининг ўз ҳуқуқлари ва бурчларини монесиз ва самарали амалга оширишлари учун шароит таъминланади. Судьялар ва халқ маслаҳатчиларининг одил судловни амалга ошириш йўлидаги фаолиятига ҳар қандай йўсинда аралашишга йўл қўйилмайди ва бундай аралашув қонунга мувофиқ жазоланади.

Судьялар ва халқ маслаҳатчиларининг даҳлсизлиги, шунингдек улар мустақиллигининг бошқа кафолатлари СССРдаги судьяларнинг мақоми тўғрисидаги қонун билан ва ССР Иттифоқи ҳамда Ўзбекистон ССРнинг бошқа қонун актлари билан белгилаб қўйилади».

5. 97-модда қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«**97-модда.** Халқ депутати ўз ваколатини одатда ишлаб чиқариш ёки хизмат фаолиятидан ажралмаган ҳолда амалга оширади.

Олий Советлар ёки халқ депутатлари маҳаллий Советларининг сессиялари чоғида, шунингдек қонунда кўзда тутилган бошқа ҳолларда депутат ўз депутатлик ваколатларини амалга ошириш учун ишлаб чиқариш ёки хизмат бурчларини адо этишдан озод қилинади ва депутатлик фаолияти билан боғлиқ харажатлари тегишли республика бюджети ёки маҳаллий бюджет ҳисобидан қопланади».

6. 121-модда қуйидагича янги таҳрирда баён этилсин:

«**121-модда.** Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Ўзбекистон ССР Олий Совети олдида жавобгардир ва унга ҳисоб беради.

Янгидан тузилган Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Ўзбекистон ССР Олий Совети муҳокамасига ўз ваколатлари муддатидаги бўлажак фаолияти программасини тақдим этади.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети камида йилига бир марта Ўзбекистон ССР Олий Совети ҳузурида ўз иши тўғрисида ҳисоб беради».

7. 122-модданинг биринчи қисми қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«**122-модда** Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Ўзбекистон ССР ихтиёридаги давлат бошқарувининг барча масалаларини ҳал этишга ҳақлидир. Чунки бу масалалар Ўзбекистон ССР Конституциясига кўра Ўзбекистон ССР Олий Совети, унинг Президиуми ва Ўзбекистон ССР Олий Совети Раисининг ҳуқуқ доирасига кирмайди».

8. 124-модда қуйидагича таҳрирда баён этилсин:

«**124-модда.** Ўзбекистон ССР Министрлар Совети СССР қонунлари ва СССР халқ депутатлари съездининг бошқа қарорлари, Ўзбекистон ССР қонунлари ва Ўзбекистон ССР Олий Советининг бошқа қарорлари, СССР Министрлар Совети қарорлари ва фармойишлари асосида ва уларни ижро этиш учун қарорлар ва фармойишлар чиқаради, уларнинг ижросини текширади. Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг қарорлари ва фармойишлари Ўзбекистон ССРнинг бутун территориясида ижро этилиши мажбурийдир».

9. 126-модданинг 4-қисмидаги «СССР ва Ўзбекистон ССР қонунлари, СССР Олий Совети ва унинг Президиуми, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва унинг Президиуми», деган сўзлар «СССР, Ўзбекистон ССР қонунлари ва СССР халқ депутатлари съезди, СССР Олий Совети ва Ўзбекистон ССР Олий Совети», деган сўзлар билан алмаштирилсин.

10. 14-боб қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Қорақалпоғистон АССР Олий Совети»

128-модда. Доимий ишлайдиган Қорақалпоғистон АССР Олий Совети Қорақалпоғистон АССР давлат ҳокимиятининг олий органидир, у ўз фаолиятида қонун чиқариш, идора этиш ва назорат вазифаларини амалга оширади.

129-модда. Қорақалпоғистон АССР Олий Совети, унинг Президиуми, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети раисининг ваколатлари Қорақалпоғистон АССР Конституциясида белгилаб қўйилади».

11. 130-модданинг иккинчи қисми қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети Қорақалпоғистон АССР Олий Совети олдида жавобгардир ва унга ҳисоб беради».

12. 138-моддадан: «уларнинг ижроия комитетлари» сўзлари олиб ташлансин.

13. 16-боб қуйидаги мазмундаги 143-модда билан тўлдирилсин:

«**143-модда.** Халқ депутатлари область, район, шаҳар ва шаҳарлардаги район Советларининг ишини Советларнинг раислари бошчилик қиладиган президиумлар, шаҳарлар (районларга бўйсунувчи шаҳарлар), посёлкалар, қишлоқлар ва овул Советларининг ишини эса ана шу Советларнинг раислари ташкил этадилар.

Президиумларнинг, халқ депутатлари шаҳар (районга бўйсунувчи шаҳарлар), посёлка, қишлоқ ва овул Советлари раисларининг ваколатлари ва фаолият тартиби ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР қонунлари билан, Қорақалпоғистон АССРда эса — шунингдек Қорақалпоғистон АССР қонунлари билан белгиланади».

14. 143 ва 144-моддалар қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«**144-модда.** Халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия ва бошқарув органлари улар сайлайдиган ижроия комитетларидир.

Ижроия комитетлари ўзларини сайлаган Советлар олдида, шунингдек меҳнат коллективларидаги ва гражданларнинг истиқомат жойларидаги йиғилишларда йилига камида бир марта ҳисоб берадилар.

Маҳаллий Советларнинг ижроия комитетлари уларни сайлаган Советларга, шунингдек юқори ижроия ва бошқарув органларига бевосита ҳисоб берадилар».

15. 145-модданинг иккинчи, учинчи қисмлари қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Маҳаллий Советлар ижроия комитетларининг ваколатлари ва фаолиятининг тартиби ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР қонунлари билан, Қорақалпоғистон АССРда эса — шунингдек Қорақалпоғистон АССР қонунлари билан белгиланади».

16. 180-модда қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«**180-модда.** Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг давлат гимни Ўзбекистон ССР Олий Совети томонидан тасдиқланади».

17. «73-модда. Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси таркибига Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикаси киради. Ўзбекистон ССРда Андижон, Бухоро, Наманган, Самарқанд, Сирдарё, Сурхондарё, Тошкент, Фарғона, Хоразм, Қашқадарё областлари ва республикага бўйсунувчи Тошкент шаҳри бор».

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1989 йил 20 октябрь.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН ССРНИНГ «ЎЗБЕКИСТОН ССР КОНСТИТУЦИЯСИ (АСОСИЙ ҚОНУНИ)ГА ЎЗГАРТИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДА»ГИ ҚОНУНИНИ КУЧГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон ССРнинг «Ўзбекистон ССР Конституцияси (Асосий Қонуни)га ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 1989 йил 20 октябрь Қонуни қабул қилиниши муносабати билан Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Совети **қарор қилади:**

1-модда. Ўзбекистон ССР Олий Совети, Қорақалпоғистон АССР Олий Совети Ўзбекистон ССРнинг 1978 йилги Конституциясига ҳамда Қорақалпоғистон АССРнинг амалдаги Конституциясига мувофиқ Ўзбекистон ССР халқ депутатлари ва Қорақалпоғистон АССР халқ депутатлари сайлангунга қадар, Олий Совет Президиумлари эса — янги Олий Совет Президиумлари тузилгунга қадар ўз ваколатларини сақлаб турадилар.

Белгилаб қўйилсинки, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан чиқарилган ва ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Совети қараб чиқмаган Фармонлар янги чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советига қараб чиқмоқ учун киритилиши лозим.

2-модда. Ўзбекистон ССР Конституциясининг 83-моддасида белгиланган республика халқ депутатлари Советларининг беш йиллик ваколат муддати СССР Олий Советининг «СССР Конституцияси (Асосий Қонуни)га ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги СССР Қонунини кучга киритиш тартиби ҳақида»ги 1988 йил 1 декабрь қарорида белгиланганидек, халқ депутатлари маҳаллий Советлари учун ҳам уларнинг янги чақириғидан бошлаб амал қилади.

3-модда. Ўзбекистон ССР Олий Советига, Қорақалпоғистон АССР Олий Советига, халқ депутатлари маҳаллий Советларига ҳисоб берувчи давлат органлари ва мансабдор шахслар Советлар тегишли органларни ва мансабдор шахсларни тузгунга ёки тайинлагунга қадар ўз ваколатларини сақлаб турадилар.

4-модда. Ўзбекистон ССР гражданни бир вақтнинг ўзида халқ депутатларининг иккитадан ортиқ Советининг депутати бўлиши мумкин эмаслиги, шунингдек, мансабдор шахслар ўзларини тайинлаб ёки сайлаб қўйдиган Советнинг депутатлари бўла олмасликларини ва ўз лавозимларини сурункасига икки муддатдан ортиқ эгаллашлари мумкин эмаслигини белгиловчи Ўзбекистон ССР Конституцияси 84 ва 89-моддаларининг қоидалари (Ўзбекистон ССРнинг 1989 йил 20 октябрдаги Қонуни таҳририда) янги чақириқ халқ депутатлари Советлари сайланган пайтдан ҳамда бу Советлар мансабдор шахсларни тайинлаган ёки сайлаган пайтдан эътиборан қўллана бошлайди.

5-модда. Судьялар ва халқ маслаҳатчилари Ўзбекистон ССРнинг 1989 йил 20 октябрда қабул қилинган Қонуни таҳририда берилган Ўзбекистон ССР Конституциясининг 163-моддасида кўзда тутилган тартибда судларнинг янги состави сайлангунга қадар ўз ваколатларини амалга оширадилар.

6-модда. Ўзбекистон ССРнинг 1989 йил 20 октябрда қабул қилинган Қонуни таҳриридаги Ўзбекистон ССР Конституцияси 115-моддасининг Ўзбекистон ССР халқ депутати депутатлик фаолиятини амалга ошириш учун муайян муддат давомида, зарур ҳолларда эса Ўзбекистон ССР Олий Советидаги ўзининг бутун ваколати давомида хизмат ёки ишлаб чиқариш вазифаларини бажаришдан озод этилишини белгиловчи қоидалари ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР Қонунларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1989 йил 20 октябрь.

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг ўн биринчи сессияси

ЎЗБЕКИСТОН ССРнинг ДАВЛАТ ТИЛИ ТЎҒРИСИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚОНУНИ ЛОЙИҲАСИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Миллатлараро муносабатлар ва интернационал тарбия масалалари комиссиясининг раиси, Ўзбекистон ССРнинг давлат тили тўғрисидаги Ўзбекистон ССР қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш юзасидан

депутатлар тайёргарлик группасининг раҳбари Э. Ю. ЮСУПОВ доклади

Ҳурматли депутатлар!
Ўртоқлар!

Мамлакатимизда рўй бераётган қайта қуриш жараёни жамиятимизнинг ижтимоий ва маданий ҳаётида кўплаб долзарб муаммоларни кўндаланг қўймоқда. КПССнинг XXVII съезди, партиянинг XIX конференцияси ва КПСС Марказий Комитетининг кейинги Пленумлари, халқ депутатларининг 1 қурилтойида чуқур таҳлил асосида совет жамиятининг кўп йиллик тараққиёт йўлига якун ясалди, шахсга сиғиниш ва турғунлик йилларида жамият ривожига салбий таъсир кўрсатган омилларнинг илдизлари очиб ташланди, Иттифоқимизда йиғилиб қолган миллий масалалар ва унинг муҳим қисми ҳисобланган тил сиёсатида рўй берган оғишларнинг сабаблари очиб берилди.

Мамлакатимизда амалга ошаётган қайта қуриш шароитида миллий тилларнинг, бу ўринда суверен иттифоқдош республика номини берган туб маҳаллий аҳоли тили — ўзбек тилининг қўлланиш масаласи энг муҳим масалалардан бири ҳисобланади. Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, КПССнинг қабул қилган «Ҳозирги шароитда партиянинг миллий сиёсати (КПССнинг ҳаракат дастури)»да «СССРда миллий тил сиёсати масалалари алоҳида аҳамият касб этмоқда» — дейилган.

Муҳокамага қўйилган масала жумҳуриятимиз ёхуд регион миқёси билан чекланмаслигини уқтиришга зарурат бор. Зеро, мазкур масала ҳозирги шароитда умумиттифоқ миқёсида долзарб бўлиб турибдики, буни барча иттифоқдош автономия ва республикаларда юз бераётган муштарак жараён — миллий тил масалаларининг муҳокамаси ва қонун сифатида қабул қилинаётганлиги тўла тасдиқлайди. Бу ерда бирор-бир муайян республика ёки регионга тегишли масалалар ойдинлашибгина қолмай, шунинг билан бирга миллий тил масалаларига ёндашишнинг умумий йўл-йўриқлари кўзга ташланиб боради.

Миллий тил қурилишида аллақандай фавқулодда янгилик очяпмиз, деган фикр ҳақиқатдан йироқдир. Аслида миллий сиёсатда ленинча принципларнинг тикланиш жараёни кетмоқда. В. И. Ленин асарларида миллий тиллар, уларнинг тенглиги, давлат ҳаётининг барча соҳаларида қўлланиши ва уларнинг эркин ҳамда чегараланмаган равишда ривожига катта эътибор берилган. В. И. Ленин иттифоқдош республикаларда миллий тилларнинг тараққиётига алоҳида аҳамият берган. Бундай муносабатни шундай мисол билан ёрқинроқ тушуниш мумкин. РКП(б) Марказий Комитетининг Украинада Совет ҳокимияти ҳақидаги В. И. Ленин тайёрлаган резолюциясида шундай ёзилган: «РКПнинг Украина территориясидаги аъзолари меҳнаткашлар оммасининг ўз она тилида ўқиш ва барча совет муассасаларида ўз она тилида иш юритиш ҳуқуқини амалда бажаришлари, украин тилини сунъий воситалар билан иккинчи ўринга суриб қўйишга қаратилган уринишларга ҳар жиҳатдан қарши курашишлари, аксинча, украин тилини меҳнаткаш оммани коммунистик маърифатли қилиш қуролига айлантиришлари керак. Барча совет муассасаларида украин тилини биладиган хизматчиларнинг етарли миқдорда бўлиши учун ва келажакда барча хизматчиларнинг украин тилида сўзлашишни билиб олишлари учун дарҳол чоралар кўрмоғи керак». Миллий тилларни расмий муносабатларда қўллаш масаласини ҳал этишда худди шунга монанд ёндашиш Улуғ Октябрдан кейин Ўзбекистонда ҳам амалга оширилган эди. Афсуски, зарурат даражасида бўлмаганлиги кўриниб қолди.

В. И. Ленин жамият ҳаётида миллий тилларнинг қўлланишини ҳуқуқий бошқариш масалаларини ҳам кўриб чиққан эди. Унинг фикрича, иттифоқдош республикаларда туб аҳоли манфаатларини инобатга олиб, миллий тилнинг қўлланишини қатъий қонунлаштирувчи қоидалар жорий этилиши зарур. Миллий тилларнинг ҳуқуқини камситишга йўл қўймаслик учун, В. И. Лениннинг эътиқодича, «миллий тилни иттифоқимизга кирган ўзга миллий республикаларда ишлатиш тўғрисида жуда қатъий қоидалар жорий қилиш ва бу қоидаларни жуда пухта текшириб туриш керак».

Ўзбекистонда миллий тил сиёсатининг амалга оширилишидаги нуқсонлар ҳақида гапирганда республикада социалистик қурилиш йиллари қўлга киритилган ютуқларни ёппасига инкор этиш мумкин эмас. Ўтган даврни холис баҳолаш миллий маданият, фан, ижтимоий-сиёсий ҳаёт, оммавий ахборот ва ҳоказо соҳаларда ўзбек адабий тилини қўлланишнинг кенгайганлиги ҳақида сўз юритиш имконини беради.

Ўзбек тилли зиёлилар шаклланди. Илмий ва педагогик кадрларни тайёрлаш (катта камчиликлар билан бўлса-да) дорилфунун ва институтларда ўзбек тилида олиб борилди ва олиб борилмоқда; ЎзССР Фанлар академиясида ўзбек тили ва адабиёт илмий-текшириш институти ишлаб турибди. Ўзбек тили грамматикасининг илмий асослари ишланди, ўзбек тили изоҳли луғати ва атамалар луғати тайёрланди, 14 жилдда Ўзбек Совет Қомуси нашр этилди. Республиканинг айрим жойларида ўзбек тили миллатлараро муомала воситаси вазифасини бажармоқда.

Республикада ўзбек тили билан бир қаторда бошқа миллий тилларнинг ривожига ҳам эътибор бериб келинган. Рус тилини ўрганиш борасида ҳам катта ишлар олиб борилдики, бу республикамиз ижтимоий-маданий ривожланишида, халқларимиз ўртасидаги дўстлик мустаҳкамланишида катта аҳамиятга эга бўлди.

Худди шундай ижобий ҳодисалар қаторида нохуш факторлар ҳам кўзга ташланиб бориши ҳақли равишда жамоатчиликнинг ташвишига сабабчи бўлди. Меҳнаткашлар кейинги йилларда матбуот, республиканинг партия ва совет органларига юборган хатлари ва мурожаатномаларида ўзбек тилининг тақдири, унинг ижтимоий функциясининг торайиб бораётганлигидан ташвишланиб ёзмоқдалар.

Республика меҳнаткашлари ўзбек тилининг корхона ва ташкилотлар, маиший хизмат кўрсатиш, тиббиёт, транспорт, алоқа, кўргазмали ахборот ва бошқа жойларда қўлланишидаги мавжуд камчиликларга эътибор бермоқдалар. Бундай бир томонга оғиб кетишлар туб аҳолига ноқулайлик яратади, унда миллий ҳуқуқлари камситилганлик кайфиятини уйғотади. Олий ва ўрта махсус ўқув юртларида, энг аввало инженер-техник ва табобат йўналишидаги соҳаларда ўзбек тилли мактабни битирганларга ҳам, мутахассис тайёрлашнинг сифатига салбий таъсир қилишига қарамай, аксар ҳолларда дарслар рус тилида олиб борилмоқда. Эски ўзбек тилида ёзилган адабий обидаларни бугунги ҳаётимиз мулкига айлантириш масаласида ҳам сусткашлик кўзга ташланмоқда. Ҳозирги ўзбекларнинг эски ўзбек тили графикасини билмасликлари уларни 30-йилларгача бўлган бой тарихий-маданий ва адабий-бадиий меросдан маҳрум этди. Бундай ҳолни нормал деб бўлмайди.

Эътиборингизга ҳавола этилаётган тил ҳақидаги Қонун лойиҳаси дастлабки муҳокамаларда, айтиш мумкинки, икки муҳим босқичдан ўтди. Маълумингизки, 1989 йил 18 июнда эълон қилинган «Ўзбекистон ССРнинг тиллар ҳақидаги Қонуни» лойиҳаси жамоатчилик томонидан бир хилда қабул қилинмади, қизғин баҳс уйғотди. Эълон қилинган лойиҳанинг бу катта оқимдаги баҳосида фақат асосланган эътирозлар ёки маъқуллашларгина учраб қолмасдан, субъектив, эҳтиросларга берилган, реал воқеликни ҳисобга олмаслик асосида шаклланган кўплаб зиддиятли мулоҳазалар ҳам билдирилди.

Музокара жараёнида тиллар масаласига оид муҳокамани миллатлараро муносабатларнинг ижтимоий, иқтисодий характердаги мураккаб соҳасига, шахслараро муносабатларга буриб юборишга бўлган уринишлар ташвиш уйғотди. Барча фикр-мулоҳазалар инобатга олинди. Қонун лойиҳасининг ҳар бир моддаси ва умуман, лойиҳа ҳақида билдирилган барча мулоҳазалар пухта таҳлил этилди.

Тиллар ҳақидаги қонун лойиҳаси муносабати билан билдирилган умумий характердаги мулоҳазаларнинг шарҳи умумий баҳони ажратиб олишга имкон берди. Туб аҳоли томонидан билдирилган аксарият танқидий фикрлар қонун билан мустаҳкамлашга қаратилган ҳозирги миллий-рус икки тиллилигига қаратилган эди. Уларнинг фикрича, қонун республикада тилларнинг қарор топган, кескин танқидга учраган ўзаро муносабатини мустаҳкамлайди. Ўзбек тили республиканинг давлат тили деб эълон қилинишини истисно этганда, ўз ривожининг мустаҳкам ҳуқуқий асосларига эга эмас эди. Ўзбек тилининг ижтимоий функцияси яна гўё миллий-рус иккитиллилигига сингдириб юборилган эди. Шу муносабат билан давлат тили мақомини тайин этишда муносабатни ўзгартириш таклиф этилдики, бу нарса қонун лойиҳасини номлашда ўз ифодасини топмоғи керак. Бўлажак Қонуннинг номланиши ҳақида қуйидаги таклифлар билдирилди: «Ўзбекистон ССРнинг тил ҳақидаги қонуни», «Ўзбекистон ССР заминида тилнинг қўлланиши ҳақида», «Ўзбекистон ССРнинг ўзбек тили ва ёзуви ҳақидаги қонуни» ва ҳоказолар. Бироқ кўпчилик ўзбек тилининг ҳуқуқий аспектини республика давлат тили сифатида ҳал этиш керак деб ҳисобладилар, шунинг учун ҳам улар қуйидаги номланишни тавсия этдилар: «Ўзбекистон ССРнинг давлат тили тўғрисида Қонуни». Эҳтимол, бу тил ҳақидаги Қонун лойиҳаси янги варианти асосида ётган энг аниқ ифодадир.

Ҳамма муҳокама этилаётган республика давлат тили қонуни лойиҳасининг асосий мазмуни билан яхши таниш. Қонун лойиҳасининг барча моддалари мазмунини такрорлашга ҳожат бўлмаса керак. Айни вақтда ушбу юксак минбардан ҳаётга татбиқ этилиши маълум вақтни, босқичма-босқич жорий қилишни, моддий ресурсларни излашни, ташкилий тадбирлар ўтказишни тақозо этадиган айрим моддаларни изоҳлаш керак кўринади. Шунингдек, тил ҳақидаги Қонун лойиҳасида учрайдиган айрим атамалар мазмунига ойдинлик киритишга эҳтиёж сезилади. «Давлат тили» атамаси кескин баҳс уйғотди. Аҳолининг бир қисми, айниқса, рус тилида сўзловчилар бу атамани бирёқлама, «албатта мажбурий» тарзида қабул қилдилар. Бу мутлақо бундай эмас. Бу ўринда «давлат тили» атамасини кўпмиллатли республикада миллий тил муносабатлари шаклланишидаги масъулиятлилик ва қалтисликни ҳисобга олиш, давлат органлари томонидан бошқа миллий тиллар ҳуқуқларини камситмаган ҳолда ўзбек тилининг ривожи учун яхши шарт-шароитлар яратиш учун интилиш деб қараш ўринлидир. Бу республикада барча соҳаларда ўзбек тилини қўллаш маданиятини юксалтиришга, аҳолининг умумий саводхонлигининг кўтарилишига, ўзбек тилининг услубий ва бошқа имкониятларининг бойитилишига керакли эътибор берилади, деганидир. Давлат бу йўналишда ўзбек тилининг ривожи ва бойишида керакли барча ёрдамни кўрсатиши лозим.

Шуни таъкидлаш жоизки, ўзбек тилига давлат тили мақоми берилишини, бугунги қайта қуриш жараёнининггина амри деб ҳисоблаш керак эмас. Аслида биз социалистик қурилиш тарзида мустаҳкамланиши лозим бўлган масалаларни қайта тикламоқдамиз.

Маҳаллий тил давлат тили сифатида Туркистон АССРда мустаҳкамланган эди. 1924 йил Ўзбекистон ССРнинг ташкил топиши муносабати билан ўзбек тили расмий давлат тили сифатида қонун билан мустаҳкамланган эди.

Бу статус 30-йилларда Конституция қабул қилиниши муносабати билан тушириб қолдирилган эди. Ҳозирги ҳаёт тажрибаларининг ўзи республикада тил қурилишида ленинча принципларни қайта тиклашни тақозо этди.

Ўзбек тилига давлат мақоми берилиши бошқа миллат ва миллий тил соҳибларининг конституцион ҳуқуқларини камситмайди. Бу нарса қонун лойиҳасининг бош қисмида ўз ифодасини топибгина қолмай қатор моддаларда ҳам ўз ифодасини топган. Масалан, 3-моддада таъкидланадики, «Ўзбекистон ССР ўз территориясида яшовчи барча миллат ва элат тилларининг ҳурмат қилинишини таъминлайди ва бу тилларнинг ривожланишига шароит яратади», 28-моддада эса, «Ўзбекистон ССРда яшовчи тожиклар, қозоқлар, қирғизлар, туркманлар, татарлар, қрим-татарлар, уйғурлар, корейслар, месхети турклари, маҳаллий яхудийлар ва бошқалар миллий-маданий жамиятлар ва марказлар тузиш ҳуқуқига эга» деб ёзилган. Бошқа моддаларда ҳам республика давлат тили билан бир қаторда миллий тилларга ҳурмат ва тенг муносабат кўрсатиш кузатилади.

Тил ҳақидаги қонун миллий тилларнинг республикада эркин қўлланилишини, шу тил эгаларининг жам бўлиб яшайдиган жойларида расмий муносабат, иш юритиш, мактаб ўқувида, кўргазмали тарғиботни амалга оширишда, иккинчи бир томонлиликка — яъни, маҳаллий тиллар муаммолари билан ҳаддан ташқари ўралиб қолиб, муайян лисоний, унинг оқибатида ҳам ижтимоий, маданий, иқтисодий қобиққа ўралиб қолиш туфайли республиканинг умумий эҳтиёжларидан ажралиб қолишга йўл қўймаслик керак. Бу ерда маҳаллий миллат тиллари билан миллатлараро муомала тили манфаатларининг оқилона бирлиги бўлиши керак.

Миллатлараро восита тили бўлган рус тилининг функцияси ҳақида яна такрор тўхталиш керак кўринади. Қонуннинг 2-моддасида бу нарса жуда аниқ ифодаланиб, шундай дейилади: «Ўзбекистон ССР ўз территориясида рус тилидан СССР халқлари ўртасида муомала тили сифатида эркин фойдаланишни таъминлайди». Бу шуни англатадики, ўзбек тилига давлат мақоми берилиши рус тилини миллатлараро муомала тили сифатидаги ривожига зид келмайди. Рус тили дўстликни мустаҳкамлаш ва ривожлантиришда, СССР халқларини ўзаро тушунувида, уларнинг ижтимоий, иқтисодий ҳаёти ва маънавий маданияти ривожида муҳим роль ўйнаб келган ва бундан кейин ҳам ўйнайди.

Эътибор берган бўлсангиз, қонун лойиҳасининг бош қисмида «давлат тили» сўзларининг ёнида қавс ичида «туркий» деган сўз ҳам ишлатилган. Бу ҳозирги ўзбек тили билан «туркий» атамаси фаол истифода этилган узоқ ўтмишдаги адабий тил ўртасидаги ворисликни таъкидлаш мақсадида қилинган.

Мазкур давлат тили ҳақидаги қонун лойиҳасидаги аксарият моддалар мазмуни ўзбек тилининг барча муомала соҳаларида қўлланилишига қаратилган. Масалан, 4-моддани олсак, унда Ўзбекистон ССРда яшайдиган ҳар бир шахс давлат, жамоат идоралари ва ташкилотларига юмуш, таклиф, ариза ҳамда шикоят билан давлат тилида мурожаат қилиш ҳамда жавоб олиш ҳуқуқи билан таъминланиши қайд этилган.

Ўзбек тилининг роли мансабдор шахсларнинг расмий муносабатларида кўтарилади. Қонун лойиҳасининг 5-моддасида давлат ва бошқарув органлари раҳбарлари ўз хизмат вазифаларини бажариш учун етарли даражада республика давлат тилини билишлари шарт, деб кўрсатилган. Бу ерда ҳам биз, юқорида айтиб ўтилган масаланинг ленинча концепциясидан келиб чиқдик. Раҳбар кадрларни танлашдаги бундай лисоний муносабатларда таҳқирлаш аломатлари бор деб ҳисоблаш тўғри бўлмайди. Мазкур модданинг асосида демократизм принципи ётибди, чунки бу моддага риоя қилиш оддий меҳнаткашнинг манфаатларини ҳимоя этади.

Иккитиллиликка риоя қилиш, айниқса, кўп миллатли меҳнат коллективларида аҳамият касб этади. Бироқ бу ерда иккинчи бир томонлиликка йўл қўйиш керак эмас. Тил ҳақидаги мазкур қонуннинг ушбу моддаси раҳбар кадрлар танлашда лисоний принцип асосий мезон бўлишини талаб этмайди. Бундай муносабат меҳнат коллективларида ишчанлик ва бошқа сифатларга қараб раҳбарларни сайлашдаги шахс ҳуқуқларини камситмайди. Тил билиш фақат номзодни танлаш ва шу номзодни илгари суришда эътиборга олинмоғи керак, бироқ унинг хизмат поғоналаридаги ўсишига монелик қилувчи факторларга айланмаслиги керак.

Республикада давлат тилининг роли аҳолига хизмат кўрсатишнинг турли даражаларида ҳам оширилади. Шу муносабат билан фақат мансабдор шахсларгина эмас балки хизмат вазифасига кўра турли миллат вакиллари билан мунтазам алоқада бўлувчи ҳуқуқни ҳимоя қилиш органлари, социал таъминот, халқ маорифи, маданият ва соғлиқни сақлаш, савдо, маиший хизмат кўрсатиш, алоқа, транспорт, коммунал хўжалик, оммавий ахборот воситалари ходимлари ўз вазифаларини бажариш учун етарли даражада республика давлат тилини ва СССР халқлари миллатлараро муомала воситаси тилини билишлари керак. Қонунда ушбу фикр тилини билмайдиган аҳолининг бошқа қатламларига мажбурий шаклда жорий этилмайди. Шунга ўхшаш талабларни акс эттирган моддалар бошқа иттифоқдош республикаларнинг тил ҳақидаги қонунларида ҳам учрайди. Албатта, бу нарсага ҳушёрлик билан қарамоқ керак. Бу масалаларни қисқа вақт ичида амалга ошириш қийин, шунинг учун тил ҳақидаги Қонунда унинг босқичма босқич жорий этилиши муддати оз эмас, ўн йил деб кўрсатилган. Қонунда Ўзбекистон ССР республиканинг ўзбек тилини билмайдиган гражданларига ўз хизмат вазифасини бажариш учун етарли даражада ўзбек тилини бепул ўргатиш ва ўқитишни таъминлайди, деб белгиланганлиги катта аҳамият касб этган.

Ўзбекистонда барча мажлис, йиғилиш, турли даражадаги кенгашларнинг тилини танлаш масаласини демократик ҳал қилиш тавсия этилган. Республиканинг аксарият ташкилот, муассаса, идораларида бу ўринда муаммолар бўлмайди, чунки уларда туб аҳолига мансуб шахслар кўпчиликни ташкил қилади ва улар республика давлат тилига ўтади. Бундай муаммо, афтидан, мажлислар юксак маданий савияда уюштирилган яъни республика давлат тилини билмайдиганлар учун таржима ташкил этилган жойларда ҳам тез ҳал этилади.

Республика давлат тили мақоми биринчи навбатда Ўзбекистонда иш юритиш тили масаласига тааллуқлидир. Кўпроқ худди шу нуқтада қатор қийинчиликларни енгиб ўтишимизга тўғри келади, чунки ҳаммамизга маълумки ўртоқлар, аксарият ҳолларда иш юритиш бизда рус тилида олиб борилади. Бунда қийинчиликлар масалан, фақат ўзбек тили ҳарфларига эга бўлган ёзув машинкалари билан таъминлаш, стенографистлар, иш юритувчилар тайёрлаш билан боғлиқ бўлган моддий-техникавий ҳаражатлар билангина ўлчанмайди. Қийинчиликлар бошқа нарсада ҳам кўзга ташланади: жуда қисқа муддат ичида иш юритиш тилини республика давлат тилига ўтказиш йўлларини ўрганиб чиқиш керак. Бу осон иш эмас, чунки расмий ҳужжатлар аввал рус тилида тайёрланиб, кейин ўзбек тилига таржима қилиниши натижасида шаклланган стереотипларни енгиб ўтиш керак. Тил ҳақидаги Қонун расмий ҳужжатлар ва турли иш қоғозларини расмийлаштиришда ўзбек тилининг етакчилик қилишига шарт-шароит яратади. Ўзбек тилшунослари, зиёли хизматчилари олдига қисқа вақт ичида ўзбек тилининг миллий ўзига хослиги ва иш юритишдаги шаклланган тажрибаларни ҳисобга олган ҳолда ишланган амалий тавсияномаларни яратиш вазифаси қўйилмоғи керак.

Бу ердаги катта қийинчиликлар академиямизнинг Тил ва адабиёт институти мутахассислари зиммасига тушади. Бу муҳим ишнинг илмий ишланишига улар бошқа тажрибали ҳамкасабаларини фаол жалб этган ҳолда орқага сурмай ҳал этишлари керак.

Республикада Иттифоқ тасарруфидаги ёки давлат тили етакчилик қилолмайдиган меҳнат коллективлари борлигини ҳисобга олиб, Қонунда бундай коллективларда иш юритишни рус тилида ҳам ёки бошқа тилларда ҳам олиб бориш кўзда тутилган. Бу ерда, мавжуд реал вазият билан ҳисоблашмаслик асосида республика давлат тилини зудлик билан жорий этиш натижасида Молдавия ва Эстонияда юзага келган кескин вазиятлар тажрибасини инобатга олмоқ керак. Номлари тилга олинган республикаларда ўзаро муросага келишиш йўли тил ҳақидаги Қонун қабул қилингандан кейингина топилди.

Биз эса республикада тил сиёсатида рўй бериши мумкин бўлган зиддиятнинг олдини олиш чораларини сизнинг муҳокамангизга тақдим этилган Қонун лойиҳасида кўзда тутдик. Бизнинг асосий мақсадимиз ва лойиҳанинг ғояси — республикамизда яшаётган барча миллат вакилларини бирлаштиришга қаратилган. Ўзбекистон ССРнинг давлат тили ҳақидаги Қонунида Иттифоқ тасарруфидаги ташкилотларда, аксарият ишчилари ўзбек тилини билмайдиган ташкилот, корхона ва заводларда иш юритиш рус тилида ҳам амалга оширилиши мумкинлиги кўрсатилган. Бундай ташкилот ва идоралар у қадар кўп эмас, шунинг учун уларнинг рўйхати район ва шаҳар Советлари тақдимига биноан Ўзбекистон ССР Министрлар Совети томонидан тасдиқланиши керак. Шу муносабат билан Қонунда тил қўллашнинг кенг имкониятлари белгиланганки, бунда буюртмачининг хоҳиши муҳим роль ўйнайди.

Судлов, ҳуқуқни ҳимоя қилиш органларида, ҳакамлик маҳкамаларида, давлат нотариал идораларида ҳамда гражданлик ҳолатини қайд этувчи ва бошқаларда республика давлат тилини қўллаш янада изчиллик билан олиб борилмоғи керак. Қонун лойиҳасида почта, телеграф хабарларини жўнатиш, ўз исмини, ота исми ва фамилиясини тарихий-миллий анъаналарга мувофиқ шаклда ёздириш ҳуқуқи, тарихий обидалар ва бошқа жўғрофий-территориал ўринларнинг ёзилиши, турли кўргазмали ва лисоний ахборотларда давлат тилининг қўлланиши ҳақидаги моддалар қўшимча изоҳларни талаб этмайди.

Бу ерда ўзбек тилининг етакчилигини таъминлаш керак. Кўп ҳолларда бу нарса амалга оширилаётир, масалан, ҳозир шаҳарларда ўзбек тилидаги ахборотлар сезиларли даражада кенгайдики, авваллари бунда фақат рус тилидан фойдаланиларди.

Қонун лойиҳасида ўзбек тилининг халқ маорифи системасида, маданият, оммавий коммуникацияда амал қилинишига кўп эътибор берилган. Бу ўринда бошқа миллатлар тили камситилмайди. 15-моддада ёзилганки, Ўзбекистон ССР гражданларига ўқишда тилни эркин танлаш ҳуқуқи берилади. Республика давлат тилининг ўсиб бораётган ролини инобатга олган ҳолда Қонунда ўзбек тилининг барча жойларда мажбурий тарзда ўрганилишининг қайд этилганлиги ўзини оқлайди. Ўзбек бўлмаган гражданлар томонидан бундай талаб қўллаб-қувватланди, эндиликда рус тилидаги умумий таълим мактабларида ўзбек-рус иккитиллилигининг шаклланишидаги энг самарали ва ўзини оқлаган йўл сифатида ўзбек тилини ўқитиш методикасини ҳар томонлама такомиллаштириш зарур.

Худди шунингдек, ўзбек мактабларида рус тилини ўрганишга қаратилган шундай талаблар Қонунда бу тилнинг Совет ҳокимиятининг ижтимоий ҳаётидаги ролини тушунган ҳолда ўз ифодасини топган.

Араб графикаси асосидаги ёзувни қўллашга доир 18-модданинг мазмуни ҳақида икки оғиз сўз. Мазкур масала туб миллат вакиллари аксариятининг манфаатларига алоқадордир. Республикада ўрта мактабларда, зарур ҳолларда ўрта махсус ҳамда олий таълим системасида предметлардан бири сифатида эски ўзбек графикасини жорий этиш билан бир қаторда, шу ёзувни ўрганишни истовчиларга барча шароит яратиб бериш зарур.

Депутат ўртоқлар! Сизга тақдим этилаётган тил ҳақидаги Қонун лойиҳаси Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми томонидан маъқулланган. Кўпмиллатли социалистик республикамизнинг ижтимоий, маънавий ҳаётида катта роль ўйнаши лозим бўлган бу муҳим ҳужжат бўйича депутатларимиз ҳалол ва принципиал фикр-мулоҳазаларини билдиришларига шубҳаланмаса ҳам бўлади.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг ҚАРОРИ

ДЕПУТАТЛАР Д. Т. РАҲМАТОВА, А. И. ФОЗИЛБЕКОВ, Р. ШАРИПОВА ВА А. А. ЙЎЛДОШЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ АЪЗОСИ ҚИЛИБ САЙЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Олий Совети **қарор қилади:**

Депутатлар Дилором Турғуновна Раҳматова, Адҳамбек Иброҳимович Фозилбеков, Роза Шарипова ва Абдуваҳоб Абдусаматович Йўлдошев Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг аъзолари қилиб сайлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ИБРОҲИМОВ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1989 йил 21 октябрь.

Ўзбекистон ССР Олий Советининг ҚАРОРИ

ДЕПУТАТЛАР К. Й. ОХУНБОБОЕВ, Ҳ. Ҳ. ҒУЛОМОВ ВА А. И. ОВЧИННИКОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ АЪЗОСИ ВАЗИФАЛАРИДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Олий Совети **қарор қилади:**

Депутатлар Карим Йўлдошевич Охунбобоев, Ҳамидулла Ҳабибуллаевич Ғуломов ва Александр Иванович Овчинников Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг аъзоси вазифасидан озод қилинсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ИБРОҲИМОВ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1989 йил 21 октябрь.

• Ҳамкасбимиз

Ишчи-мухбирликдан бошлаган эди

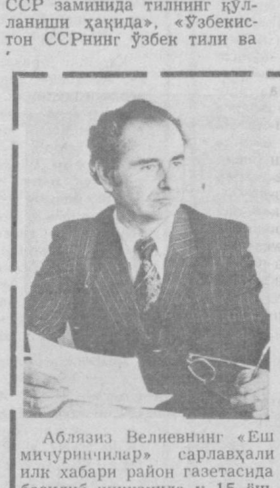

Аблязиз Велиевнинг «Еш мичуринчилар» сарлавҳали илк хабари район газетасида босилиб чиққанида у 15 ёшли ўқувчи эди. Шундан сўнг ёзган мақолалари, шеърлари область, республика пионер ва ёшлар газеталари саҳифаларида тез-тез кўрина бошлади. Эндиликда у СССР Ёзувчилар ва Журналистлар уюшмаларининг аъзоси, бир неча бадиий китоблар, халққа манзур қўшиқлар муаллифи, қримтатар ва ўзбек тилларида босилиб чиққан қатор бадиий, илмий, сиёсий китоблар муҳаррири, совет ва чет эл шоирлари шеърларининг таржимонидир.

Ҳаёт сўқмоқларидан ўтиш унга осон бўлмади. Қрим АССРнинг ям-яшил, тоғлар бағрида жойлашган сўлим Коз қишлоғида туғилган Аблязизнинг ёшлиги замона зайли билан Самарқанд областида ўтди. Шу ерда ўзбекча мактабда ўқиди, ҳарбий хизматга чақирилди.

У аскарлик бурчини ўтагач, ҳарбий гимнастёркасини ечмасдан тўғри Тошкент тўқимачилик комбинатига ишга келди. Бу ерда чилангарлик ҳунарини эгаллади. Комбинат ҳаёти уни пўлатдек toблади. Касбдошлари меҳнатидан завқланиб, «Тўқимачилар овози» кўп нусхали газетасига мақолалар ёзиб турди. Ундаги янгича нигоҳ, ижодий ёндашув редакция ходимларининг диққатини ўзига жалб қилди. Кўп ўтмай уни редакцияга ишга таклиф этишди.

Аблязиз аввал адабий ходим, сўнгра бўлим мудири, масъул котиб вазифаларида ишлади. Бу йилларда унинг журналистик қалами ўткирлашиб борди. Орада Тошкент Давлат дорилфунунининг журналистика факультетини сиртдан тугатди. Шундан сўнг қримтатар тилида чиқадиган республика «Ленин байроғи» газетасига масъул котибликка таклиф этилди.

Она тилида мактаб кўрмаган, савод чиқармаган Аблязиз ўша йиллари газетага янги келган кўпчилик ёшлар сингари қримтатар адабий тилини фақат газетадан, эски сақланиб қолган ва эндигина босиш йўлга қўйилган саноқли бадиий китоблардан мустақил ўрганди. Бунинг учун озмунча вақт ва меҳнат сарф этмади у.

Йигирма йилдирки, Аблязиз Велиев ўзининг ўткир диди, чуқур билими, давр талабини қалбдан ҳис эта олиши, кенг дунёқараши билан газетанинг шаклига ҳам, мазмунига ҳам сезиларли ижобий ўзгартишлар киритиб келмоқда. Камтарлиги, коллективнинг ҳар бир аъзоси фикрига эътиборлилиги, ишчанлиги, жонкуярлиги билан ҳурмат қозонмоқда.

Қримтатар халқ оғзаки ижодини синчковлик билан ўрганиш ва эринмай, сабр-тоқат билан тўплаш натижасида журналист Рефат Ахтемов билан ҳамкорликда «Аҳмед ақай латифалари» тўпламини чиқаришга муяссар бўлди. Кўп йиллик меҳнат маҳсули бўлган қрим татар топишмоқлари китоби олам юзини кўрди. Журналист Шевкет Асанов билан биргаликда тайёрланган бу китобни болалар ҳам, катталар ҳам қизиқиб ўқимоқдалар.

Журналист Аблязиз Велиев ижоди ранг-баранг мавзуларга бой. «Байроққа томган кўз ёшлар» ҳужжатли қиссасида Улуғ Ватан урушининг барча мусибатларини бошидан кечирган, оддий аскарликдан полк командири даражасигача кўтарилган, қрим татар халқининг матонатли, жасур фарзанди, истеъфодаги полковник Усеин Сулеймоновнинг ҳаёт йўли маҳорат билан ҳикоя қилинган бўлса, «Бахт юлдузи» китобини эса машҳур пахтакор, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Энвер Алиев, Октябрь инқилобининг иштирокчиси Мария Фёдоровна Егорова, Қримда партизанлар ҳаракатининг комиссари Мустафа Селимов, XX Олимпиада ўйинлари чемпиони, машҳур курашчи Рустем Казаков ва бошқалар ҳақида ажойиб иштиёқ билан ёзган. «Ирода» очерклар тўпламига кирган бадиий очерклар иттифоқимизнинг машҳур спортчилари ҳаётига бағишланган.

Аблязиз Велиев яқинда «Нур изидан» ва «Абадийликка айланган дақиқалар» қиссаларини нашриётга топширди. Бир қатор очерклари, лавҳалари, шеър ва ҳикоялари, таржималари «Давримиз кишилари», «Чевар қўллар», «Чўлқуварлар», «Олтин тоғлар», «Марҳабо дўстлар» сингари қримтатар ва ўзбек тилларида чоп этилган бадиий тўпламлардан жой олди.

Кўп қиррали ижод соҳиби А. Велиевнинг қўшиқчилик соҳасидаги ишлари ҳам диққатга сазовордир. Унинг қаламига мансуб шеърларга Февзи Алиев, Мемет Арсланов, Эдип Асанов сингари таниқли қримтатар композиторлари музика ёзишган. Бу қўшиқлар ҳозирги кунда саҳналарда, радио тўлқинларида, бадиий ҳаваскорлик коллективларида севиб ижро этилмоқда. А. Велиевнинг қўшиқлари «Унутма мени» деган умумий номда «Мелодия» фирмаси томонидан пластинка қилиб чиқарилган.

У ҳозир «Ленин байроғи» газетаси муҳарриринииг ўринбосари бўлиш билан бирга жамоат ишларида ҳам фаоллик кўрсатмоқда. 1974 йилдан буён Тошкент область журналистлар ташкилоти тафтиш комиссиясининг раиси, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси қошидаги қримтатар адабиёти кенгаши раисининг ўринбосари, «Йилдиз» бадиий-ижтимоий-сиёсий журналининг ҳайъати аъзосидир.

Исмоил АБЛЯКИМОВ,
республика «Ленин байроғи» газетаси партия турмуши бўлими мудири.

Сайловчилар диққатига!

СССР халқ депутати **В. Т. ОДИЛОВ** фуқароларини ҳар шанба куни соат 10 дан 14 гача Тошкент шаҳар, Ўзбекистон ССР 50 йиллиги номли катта кўчадаги 1-уйда қабул қилади.

«ҲОСИЛ-89» «ҲОСИЛ-89»

КАТТА МЕҲНАТ МАҲСУЛИ

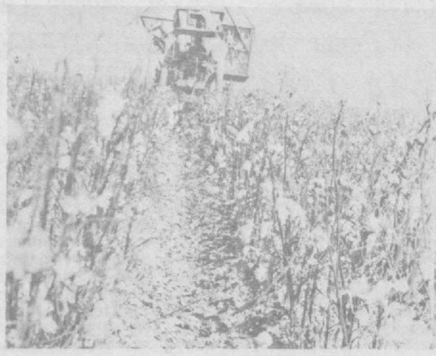

ОБЛАСТИМИЗНИНГ бугунги муваффақиятида ҳар бир хўжалик, бригада, коллектив ва деҳқоннинг муносиб улуши бор. Сиз суратларда кўриб турган кишилар ҳам ана шундайлардан. Бўка районидаги Мичурин номли колхознинг илғор кўпмингкилограммчиси Лола Суярова (чапда) бу йилги мавсумда 5 тоннадан ортиқ пахта териб қўйди; Пискент районида биринчи бўлиб ғалаба рапортига имзо чеккан «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» колхози раисаси Зарифа Деҳқонбоева хўжаликнинг илғор бригада бошлиғи Абдуғани Нишонов ва механизаторлар Раҳмонали Абдусатторов ҳамда Худойқул Маҳсумовлар билан; бу йил давлатга 2660 тоннадан зиёд пахта етказиб бериш учун курашаётган Оққўрғон районидаги «Коммунизм» колхози деҳқонлари йиғим-теримни уюшқоқлик билан давом эттиришмоқда. Навбатдаги суратда хўжаликда машина терімининг бориши ҳамда илғор бригада бошлиғи М. Суюнов ва колхоз раиси Т. Бухоров тасвирга туширилган.

З. ШОДИЕВ, А. ЗУФАРОВ, А. ЭРГАШЕВ суратлари.

Ҳар ким ўз ўрнида ишлайди

Тошболта БОБОҚУЛОВ,
Чиноз районидаги К. Маркс номли колхоз партия ташкилоти секретари.

— ЯҚИН кунларгача бизда бир одат ҳукмрон эди: райком пленумлари, райижроком мажлисларида сўзга чиққудек бўлсак: «Бу муваффақиятларда коммунистларнинг катта ҳиссалари бор», «Коммунистлар ҳамиша олдинда борадилар» қабилидаги баландпарвоз гапларни айтардик. Бизни шунга ўргатиб қўйишганди. Лекин, охир-оқибатда ўша коммунистларнинг кўпчилиги эл-юрт ихлосини қайтаришди, назардан қолишди. Чунки уларнинг ишлари сўзларига тўғри келмасди.

Қайта қуриш, ошкоралик, демократия шароити ўзгача талаб қўйди: ошиқча шовқин-сурон кўтармасдан вазифангни виждонан бажар, чин коммунист эканлигингни амалда кўрсат, одамлар сенга эргашсин.

Колхозимиз 1987 йили областда, 1988 йили районда биринчи бўлиб пахта топшириш планини бажарди. Ўтган йили қўлга киритган муваффақиятларимиз учун республика кўчма Қизил байроғи билан мукофотландик. Бутун қарзлардан қутилдик. Ҳамёнимизда нақд пулимиз кўпайиб қолди. Одамларнинг ишга, унинг пировард натижаларига қизиқиши кучайди. Илгари милиция ходимлари билан, ҳовлима-ҳовли юриб, «Пахтага чиқ, бўлмаса...» деб пўписага ўтардик. Энди-чи? Пахтаси очилган пайкаллар талаш, колхозчи биров териб қўймасин, деб тонг саҳарлаб далага югуради, ҳеч ким айтмаса ҳам ўқувчилар пахта тергиси келади. Чунки, килограммига 20 тийиндан тўлангандан кейин ким уйида тинч ўтирарди, дейсиз?

Демак, яхши ҳақ тўланса «Ҳамма теримга!» деган дабдабали шиорнинг ҳам кераги йўқ. Биз колхозимизда уч йилдан бери ана шу йўлдан бораяпмиз: биринчи навбатда сўзни иқтисоддан, одамларнинг эҳтиёжидан бошлаяпмиз.

Бу йил ҳам пахта тайёрлаш плани районда иккинчи бўлиб бажарилди. Мўлжалдаги 29,5 ўрнига 32 центнердан хирмон кўтардик. Маррага 15—20 иш кунида етдик. Бунда айниқса, терим машиналари қўл келди.

Илгари партком секретарлари раисларга чой ташиб юради, деб ҳазил қилишарди. Гарчи ҳазил бўлса-да, бу гапда жон бор эди. Турғунлик йилларида раиснинг айтгани айтган эди, партком секретари вазифаси эса унинг айтганларини маъқуллашдан иборат эди. Бошқарувнинг бу усули эскирди. Ҳаёт бошланғич партия ташкилотлари ва секретарларининг ҳуқуқларини, мустақилликларини оширмасдан туриб, коммунистлар фаолликларига эришиш мумкин эмаслигини кўрсатди.

Колхоз коммунистлари ҳисобот-сайлов йиғилишида менга ишонч билдириб ўзларига етакчи этиб сайлашди. Деҳқондан чиққанман. Ишончни оқлашга, одамлар дардини, кайфиятини яхши тушунишга, улар билан тил топишишга ҳаракат қила бошладим. Шу боисдан бўлса керак, бу йилги мавсумда коммунистлар алоҳида фидокорлик кўрсатдилар, коммунист эканликларини ўз ишлари билан намойиш этдилар. Масалан, механизаторлардан Бутуниттифоқ Ленин комсомоли мукофоти лауреати Рашид Абдуллаев, Баҳром Мансуров, бригада бошлиқларидан Баҳром Умаров, Жонузоқ Ашуров сингари коммунистлар мавсумда масъулият билан ишладилар, йиллик планнинг бажарилишига муносиб ҳисса қўшдилар.

Ҳали далаларда ҳосил кўп. Ҳосилдорликни 38 центнерга етказамиз.

Бундан ташқари, муваффақиятларимизнинг яна бир боиси бор: биз мутахассисларни ўз ўринларига қўймоқдамиз. Билим ва маҳоратларига жиддий эътибор бермоқдамиз.

Менимча одамлар ўз ўрнида кўнгиллари тўлиб, масъулият билан хизмат қилсалар, шовқин-сурон, буйруқбозликларнинг кераги йўқ.

Биз машиналардан қандай фойдаландик?

Пўлат БОЙДЕБОВ,
Ғалаба район агросаноат бирлашмаси раиси ўринбосари.

— ДЕҲҚОНЧИЛИКДА шундай кезлар бўладики, бутун кучни ишга солишга тўғри келади. Масалан, чигит экиш, экин қатор орасини ишлаш, айниқса, ҳосил йиғим-терими тиғиз келади. Ана шундай паллада техникадан самарали фойдаланмасдан ишни маромида бажариш мушкул.

Масалан, 1989 йилни олиб кўрайлик. Йил мураккаб келди. Баҳордаги бемаврид совуқ туфайли район бўйича ҳамма майдонлардаги чигитни қайта экдик. Бу иш беш кунда амалга оширилди. Бунга фақат техникадан тўла қувват билан фойдаланиш ҳисобига эришдик. Пешмапеш ишловни бошлаб юбордик. Ғўзани чилпишдан тортиб, баргсизлантиришгача бўлган барча тадбирлар машиналар ёрдамида қисқа фурсатда амалга оширилди. Айниқса, йиғим-терим мавсумида механизаторларимиз фидокорона меҳнат қилдилар. Дастлабки кунданоқ 397 та терим агрегатининг ҳаммаси далага олиб чиқилди. Улар ёрдамида кунлик суръат 6,5—7,5 фоизга кўтарилди. Теримни областда энг кейин бошлаган районимиз шу тариқа илғорлар сафига чиқиб олди. Ҳозиргача давлатга сотилган ҳосилнинг 45 минг тоннадан ортиғи терим машиналари бункеридан тўкилди. «Заря коммунизма», Свердлов номли колхозлар, «Ўзбекистон ССР 5 йиллиги», «Коммунизм» совхозларида ҳар бир машинада ўртача 15—16 тоннадан пахта терилди. Гап машина терими ҳақида борар экан, районимизнинг Абдужаббор Турдиалиев, Маҳамбек Исабеков, Ғани Шербўтаев, Айтбой Давронов, Абдусамад Маликов сингари механик-ҳайдовчилари номини алоҳида тилга олиб ўтиш керак. Бу илғорлар мавсумда 140—200 тоннадан пахта териб қўйишди.

Биз қандай қилиб техника қувватидан тўлиқ фойдаланишга эришаяпмиз?

Бир неча йилдан буён район агросаноат бирлашмаси қошида инженер-техника хизмати кўрсатиш штаби ишлаб келмоқда. Бу штаб аъзолари беистисно йил-ўн икки ой техника ремонти, уни созлаш, бетўхтов ишлашини таъминлаш билан шуғулланишади.

Масалан, бу йилги мавсумда иш усулини ўзгартирдик. Ҳар куни колхоз ва совхозлар РАПО қошидаги штабга қандай техник хизмат зарурлигини ёки эҳтиёт қисмлар кераклигини айтишди. Бу ерда ташкил этилган группа тезкорлик билан ишга киришди. Ҳар бир колхоз-совхоз ёки бригаданинг ўзида терим агрегатлари техник қаровдан ўтказилади, ремонт қилинади. Хуллас, шу куннинг ўзидаёқ агрегатлар ишга шай ҳолатга келтирилади. Механизаторлар эрталаб машинани қабул қилиб олиб, теримни бошлайверишди.

Бу йил машинада сифатли пахта теришга алоҳида эътибор берилди. Бунинг учун шундай низом ишлаб чиқдик: агар қайси механизатор ерга икки-уч фоиздан кўп пахта тўкиб юборса, мукофотдан маҳрум этилибгина қолмасдан жазоланди. Ерга кам тўкиб, сифатли пахта сотилса, қўшимча моддий рағбатлантирилди. Бу ўз таъсирини кўрсатди.

Механик-ҳайдовчилар шпинделларни пухта созлаб ишга киришдилар.

Ўрни келганда юқори мутасадди ташкилотларга баъзи эътирозларимни ҳам айтиб ўтмоқчиман. Гап шундаки, агар мавсумда юз берган айрим муаммолар вақтида ҳал этилганида эди машиналарнинг иш унуми янада юқори бўлур эди. Масалан, биз ҳалигача районимизга ажратилган шпинделнинг 1700 тасини ололмадик. Шунингдек, хўжаликлардаги 46 та кўсак териш агрегатларини эҳтиёт қисмларининг йўқлиги туфайли ремонт қилолмадик.

Ернинг ёмони йўқ

Шавкат КАРИМОВ,

Оққўрғон районидаги С. Сегизбоев номли совхоз бош агрономи

— БОБОДЕҲҚОНЛАР қадимдан ернинг ёмони бўлмайди, деб айтишади. Бу гапда ҳикмат кўп. Ерни қанчалик эъзозласангиз— у шунчалик ўз саховатини сиздан аямайди. Бунга совхозимизда қилинаётган ишлар мисол бўла олади.

Сўнгги йилларда амалга оширилган тадбирларимизнинг энг муҳими алмашлаб экишни тўлиқ жорий этганлигимиздир. Ҳозирги кунда совхозда пахта, беда ва бошқа озуқабоп ҳамда сабзавот экинлари етиштириш бўйича ишлаб чиқилган алмашлаб экиш режаси тўлиқ, бекамукўст амалга оширилмоқда.

Албатта, фақат алмашлаб экишнинг ўзи билангина кўзланган натижага тўла эришиш қийин. Шуни ҳисобга олиб, кекса деҳқонлар билан маслаҳатлашиб яна бир тадбир ишлаб чиқдик. Бунга асосан энг кам ҳосилли, орқ ерларни навбати билан озиқлантираяпмиз. Бунда ҳар бир бригададаги камида 20-30 гектарлик майдоннинг гектарига 20-25 тоннадан ғўнг соламиз.

Учинчи ишимиз агротехника тадбирларини ўтказиш сифатини яхшилашга қаратилди. Тўғри, ҳамма ерда пахта ишланади, озиқлантирилади, культивация қилинади. Лекин бу ишларни маромида бажаришда гап кўп. Биз механизаторлардан баҳор ва ёз бўйи ишлаган майдонларини текшириб, қабул қилиб олаяпмиз. Айниқса, сўнгги культивациянинг сифатига, далаларнинг бегона ўтдан тоза бўлишига алоҳида эътибор берамиз. Чунки бу машина терімининг салмоғи ва сифатида катта роль ўйнайди.

Энди бу йилги шароит пахтадан мўл ҳосил етиштириш йўлида амалга оширилган тадбирлар тўғрисида. Ҳаммамизга маълумки, пахта ўтган йилларга нисбатан 17-20 кун кечикди. Биз шуни ҳисобга олиб биринчи навбатда яганани сифатли ўтказиб, ҳар гектар майдонда камида 120-130 минг туп кўчат сақлаб қолинишини таъминлаш учун курашдик. Ғўзани чилпишни ўтган йилларга нисбатан ўн кун барвақт бошладик ва сифатли тугалладик.

Деҳқон ҳамиша йилнинг, ҳатто куннинг қандай келишига қараб режа олмоғи лозим. Биз ҳисоб-китоб қилиб кўрсак, ғўза ўтган йилларга нисбатан иссиқликни 700 даража атрофида кам олибди. Нима қилиш керак? Ягона йўл ерни тез-тез қиздириш керак эди. Шундай йўл тутдик. Ҳар бир сувдан кейин қатор орасига икки марта ишлов бердик. Гарчанд юқорида амалга оширилган ишлар экиннинг ривожини тезлаштирган бўлса-да, ҳосилнинг етилиши анча кечкилигича қолмоқда эди. Шунда охирги культивацияни ўтказишда унинг ишчи органларини бирмунча чуқур ўрнатиб ғўзанинг майда томирларини кесдик.

Ғўза баргини тўктиришга келсак, механизаторларимиз ва пахтакорларимиз бу борада катта тажриба тўплашган. Республикамизда ғўза баргини тўктиришда хлорат магнийдан фойдаланишни биринчи бўлиб биз йўлга қўйганмиз. Бу тадбир босқичма-босқич амалга оширилди.

Совхозимиз агрономлари йиғимтерим даврида ҳам бутун диққатэътиборни пахтанинг сифатли ва тоза терилишига қаратдилар.

Николай Адаменко, Йўлдош Аҳмедов, Риф Раҳматуллаев, Ботир Икромов, Собир Каримов каби механик-ҳайдовчиларимиз 180-200 тоннадан пахта теришди. Шуниси қувончлики, машиналарда териб олинган 96 фоиз ҳосилнинг 76 фоизи биринчи навга сотилди. Давлатга ҳозиргача пландаги 9700 тонна ўрнига 11 минг тоннадан зиёд пахта топширдик.

Кам бўлмадик

Темир МИРЗАҚУЛОВ,
Пискент районидаги Свердлов номли колхознинг ижарачиси.

— СУЯГИМ деҳқончиликда қотган. Ёшлигимдан далада ишлашга, экин экиб, ҳосил олишга меҳр қўйганман. Бундай меҳрни менда отам уйғотган. У киши ҳамма учун таниқли ва ардоқли деҳқон бўлганлар. Бўш бўлдим дегунча уларнинг ёнига ошиқардим. Ўғлим, деб тайинлар эдилар отам, деҳқончилик бу яхши ҳунар. Лекин у ҳалол-покликни ёқтиради. Ғирромлик қилсанг элнинг назаридан қоласан, элнинг назаридан қолиш эса — бу яшашдан маъно йўқ деганидир.

Ҳамиша отамнинг ўгитларига амал қилиб келмоқдаман. Аввал ҳисобчи бўлиб ишладим. Сўнг бригадирликка кўтаришди. Йигирма беш йил бригадирлик қилдим. Турмуш ўртоғим Олтинойдан миннатдорман. Иккимиз 11 фарзандни тарбиялаб вояга етказдик. Лекин ҳаёт-да, уларни едириш-кийдириш, тарбиялашнинг ўзи бўлмайди, албатта. Орзу-ҳаваси дунё эмасми, баъзан қийналиб қолган пайтларимиз ҳам бўлади.

Шу орада пудрат, ижара деган гаплар чиқиб қолди. Ўйлаб қарасак, бу усул бизлардек ували-жували оилага жуда қўл келади. Шунинг учун маслаҳатлашиб бригадирликни топширдим. Пудратга ер олиб пахта экдим. Кўнгилдагидек иш бўлди. Планни 150 процентга етказдик. Кузда ғалвир сувдан кўтарилиб, ҳисоб-китоб қилинган эди, буни қаранг, 20 минг сўм даромад қилибмиз.

Айтгандай, йигирма гектар ерни эплашга қийналмаяпсизлармн, деб сўрашларингиз мумкин. Йўқ, ҳаммасига улгураяпмиз. Айтдим-ку, серфарзандмиз деб. Ҳар бирининг озми-кўпми у ёки бу ишга фойдаси тегади. Қўлдан келган юмушни сидқидилдан қилиб беради. Ўтган йиллари ўғлим Умрқул тракторчилик вазифасини бажариб бераётган эди. Тасодиф-да шикастланиб, оёғи ногирон бўлиб қолди. Энди у фермада ишлаяпти. Нима қилиш керак, кимга ялиниб ўтираман! Тракторчиликка ўқимаган эдим-ку, уққан эдим. Шунинг учун рулга ўзим ўтирдим. Машқ қилдим. Бинойидек ўрганиб олдим. Ўтган йили ҳам, бу йил ҳам ерни ўзим ҳайдадим, ўзим чигит экдим, парвариш қилдим. Бу йил ҳосилнинг асосий қисмини ўзим машинада тердим.

Ўғлим Тойир далада юриб кўзи пишиб қолган экан, сувчиликни ўзим қиламан, деди. Суюниб кетдим. Азаматим уддасидан чиқди бу ишни. Анзират, Ҳафиза исмли қизларим чопиқчилик қилишди. Экинни ўтдан тозалаб туришди. Умр йўлдошим Олтиной бригаданинг олди заҳматкашларидан эди. Ижарада ишлашга ўтганимдан сўнг у бизларга ошпазлик қила бошлади. Айтганбуюрган таомларимизни вақтида тотли қилиб пишириб беради. Лекин бўш бўлди, дегунча у ҳам қараб турмайди. Дала ишларига ёрдамлашиб юборади. Келинларим ҳам иш тиғиз пайтларда далага чиқишади. Хуллас, долзарб кунларда ҳаммамиз бир бўлиб, жамулжам ишлаймиз. Шунинг учун ҳам меҳнатимиз баракали бўлди. Об-ҳаво анча ноқулай келганлигига қарамай даламизда мўлжалдаги кўчатни то ҳосил пишиб етилгунча сақлаб қолдик. Экинни вақтида суғориб турдик, тўйдириб озиқлантирдик, ҳашаротга олдирмадик. Ҳосил анча салмоқли бўлди. Ғўза баргини яхшилаб тўктириб олгач, машина теримига киришдик. Ҳозиргача хирмонга мўлжалдаги 56 тонна ўрнига 65 тонна пахта топширдик. Ўйлайманки, бу йил ҳам даромадимиз кам бўлмайди.

Деҳқоннинг ўзи билади

Қодир ҚОРАЖОНОВ,
Янгийўл районидаги Назарали Ниёзов номли колхоз раиси.

— БУ йилги дала ишлари, йиғимтерим, ниҳоят режамизнинг амалга ошиши ҳақида ўйлаганимда аввало меҳнаткаш деҳқонлар кўз ўнгимга келади.

Ана шундайлардан бири Бўсин ака Темиров бўладилар. Меҳнатсевар, жафокаш, аҳдига содиқ инсон. Кўп йиллардан буён бригадирлик қиладилар. Катта ҳаётий тажрибага эгалар. Шунинг учун ҳам қийин дамларда уларга маслаҳат соламиз.

Маълумки, бу йил ҳосилимиз яхши бўлгани билан бироз кечкилиги бор эди.

— Қандай бўларкин, — улгурармиканмиз, — дедим йиғим-терим олдидан Бўсин ака билан суҳбатлашганимда.

— Ҳаммаси яхши бўлади, — дедилар, — ҳаво ундай келади, ҳаво бундай келади, деган гапларга кўп ҳам ишониб, шошқалоқлик қилиб қўйманглар. Ҳар бир ишни маромида ўтказиб бажармасанглар ютқазиб қўясизлар.

Биз худди шундай қилишга ҳаракат қилдик. Юқоридан ҳам қўйиб беришди. Сизларга буйруқ, кўрсатма бермаймиз дейишди. Ўрганиб қолган эканмизда, аввалига бироз эриш туюлди. Кесатишмаяптимикан, деган хаёлга бордик. Лекин ишончлари қатъий эди. Бу бизнинг зиммамизга икки-уч ҳисса масъулият юклади. Деҳқончилик билан боғлиқ ҳар бир юмушни вақтида, сифатли қилиб бажаришга ундади. Бунинг натижасида энг аввало ғўза баргини бир текисда тўкилишига эришдик. Чунки бу иш табақалаштирилиб ўтказилди. Хлорат-магний дорисини сепишда об-ҳавонинг ҳолати, ғўзанинг ривожи қатъий ҳисобга олинди. Муҳими шундаки, қайси бир механизатор қайси бир далада меҳнат қиладиган бўлса, ўша далаларнинг машина теримига тайёргарлигини ўзи кузатиб, назорат қилиб борди. Бундай далалар колхозимизда 400 гектарни ташкил этарди. Бу пахта етиштирилган майдоннинг қарийб 80 процентига тенгдир.

Кўсакларнинг 75—80 процентга яқини очилганда машиналар далага олиб чиқилди. Бутун мавсум давомида 11 та машина тўла қувват билан ишлатилди. Айрим механизаторлар кунига 15—20 тоннага етказиб пахта тердилар. Булардан Т. Эргашев, А. Валиқулов, Ж. Абдураззоқов, С. Ўролбоев, М. Тўйчиев сингари ўртоқлар, айниқса, баракали ишлаганликларини қайд қилиб ўтмоқчиман. Шундай қилиб, механизаторларимиз кучи билан 1000 тоннадан ортиқ пахта тайёрланди.

Ҳар бир бригада, звено ўртасидаги мусобақа ўзаро манфаатдорлик асосига қурилди. Масалан, бригадалар ўртасида Назарали Ниёзов номли мукофотни олиш учун қизғин кураш борди. Бу мукофотни олишга сазовор бўлган коллективга 200 сўм пул билан биргаликда кўчма Қизил байроқ топшириб турилди. Бригададаги меҳнат кенгашининг таклифи ва тавсиясига биноан бу пул энг илғорларга мукофот тариқасида бериб борилди. Тажрибакор бригадиримиз Бўсин Темиров бошлиқ коллектив икки маротаба мусобақада ғолиб чиқиб. фахрли мукофотни олишга сазовор бўлди.

Механизаторлар ўртасидаги мусобақага ҳар беш кунда, теримчилар ўртасидаги мусобақага эса ҳар ўн кунда якун чиқарилади. Биринчи теримда механизаторларга ҳар бир тонна пахта учун 9 сўмдан, иккинчи теримда 11 сўмдан, учинчи теримда 15 сўмдан, қўлда терилган пахтанинг бир килограммига 15 тийиндан тўланди. Жуда кўп колхозчилар шу кунгача 7—8 тоннага етказиб пахта териб топширдилар.

Хўжалик ҳисоби нималар берди?

Турсунбой МИРСОЛИЕВ,
Бекобод районидаги Дзержинский номли колхоз бригада бошлиғи, Ўзбекистон ССР Олий Советининг депутати.

— ҲОЗИР деҳқонга мустақиллик бериш тўғрисида кўп гапирилмоқда. Бу аллақачон етилган масала эди. Лекин бир нарсани алоҳида айтиб ўтмоқчиман. Ҳамон эмин-эркин ишлашга шароит яратилаётган экан, деҳқон ундан фойдалана билиши, ўз имкониятларини ишга солиб ишончни оқлаши ҳам керак. Мен бошчилик қилаётган бригада коллективи колхозимизда биринчилар қатори меҳнатни ташкил этишнинг бригада пудрати усулига ўтган. Икки йилдирки, тўла хўжалик ҳисоби асосида иш юритаяпмиз. Бу нималар берди?

Дадил айтишим мумкин, жуда кўп нарса. Биринчидан, одамларнинг ишга бўлган муносабати тубдан ўзгарди. Бу пировардида ҳосилдорликни йилдан-йилга ошиб боришини таъминламоқда. Келинг, бунга мисол тариқасида оғир келган 1989 йил натижаларини таҳлил қилиб кўрайлик. 102 гектар ерда деҳқончилик қилдик. Бунинг 80 гектарини бузиб қайтадан экдик. Барча агротехника тадбирларини ўз вақтида, сифатли ўтказдик. Бунда механизаторимиз Мамажон Ғофуров, сувчилар Темур Ашуров, Ўрол Бойзоқов, Абдусамат Жабборовдан тортиб 38 кишилик коллективимизнинг ҳар бир аъзоси ўзининг муносиб ҳиссасини қўшди.

Йиғим-теримга алоҳида тайёргарлик кўрилди. Машина теримига кенг имконият яратиш учун ҳаракат қилдик. Далаларда биронта бегона ўт қолдирилмади. Ғўза барги сифатли тўктирилди. Машина терими учун ноқулай майдонларда бирин-кетин қўл теримини авж олдириб юбордик. 13 иш кунида йиллик маррани эгалладик. Ҳар гектар ердан 28 центнердан сифатли хом ашё йиғиштириб олдик. Бу ҳосилнинг асосий қисми юқори навларга сотилди. Мамажон Ғофуров ўз агрегати бункеридан 230 тонна пахта тўкди.

Ортиқча сарф-харажатларга барҳам бердик. Биргина мисол. Бир ой давомида бригадамиз аъзолари учун 4 минг 700 сўм иш ҳақи ажратилган. Биз эса бунинг 4 минг 200 сўмини сарфладик. Ҳар ойда 500 сўм иқтисод қилиб қолдик. 1988 йил охирида ишлаб топилган даромадимизнинг ҳар сўмига қўшимча 2 сўмдан устама ҳақ олдик.

Бригадамизда барча масалаларни тажрибали деҳқонлардан сайланган кенгаш ҳал қилади. Лўнда қилиб айтганда, ҳар ким меҳнатига яраша моддий рағбатлантирилади. Масалан, механизаторимиз М. Ғофуровга ҳар ой учун иш ҳақи сифатида 290 сўм аванс белгиланган. Бу 102 гектар майдонга ишлов берадиган механизатор учун кўп эмас, албатта. Шунингдек, энг муҳими терим даврида у бошқа колхоз-совхоз ёки бригадаларнинг механизаторлари сингари терган пахтасига ҳақ олмайди, балки 290 сўмлик аванс пулига бир ой учун қўшимча яна шунча пул олиш билан чекланади. Қолган ҳисоб-китобни йил якунлангач, қиламиз.

Мустақиллик, хўжалик ҳисоби бизни кўп нарсаларга ўргатди. Ҳозирги кунда коллективимиз аъзолари ва уларнинг оилалари учун барча озиқовқат маҳсулотлари билан резаворлар бригаданинг ўзида етиштирилмоқда. Дала шийпонимиз ёнида каттагина боғимиз бор. Ярим гектар майдонда сабзавот, полиз ва резавор экамиз. Ёрдамчи хўжалигимизда битта сигир ва бузоқ ҳам бор. Сут-қатиқ ўзимиздан чиқади. Бундан ташқари ёз ойида саксонта товуқ сотиб олдик. Шу тариқа энг муҳим муаммо — гўшт масаласини ҳал қилдик.

Муҳаррир Н. НАСИМОВ.

Р. — 12044. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс: 64684. Б. — 1709. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12